

sosiolognytt

Utgitt av NORSK SOSIOLOGFORENING 36. årgang

2-2011

Sosiologi, Quo Vadis?

Side 4

Kanondebatten: Sett fra en historikers side

Side 12-15

Norsk sosiologforening — et kollektiv?

Side 20-21

UTGITT AV NORSK SOSIOLOGFORENING (NSF)

Postadresse:

Norsk sosiologforening
v/ ISS,
Universitetet i Oslo
PB 1096,
Blindern, 0317 Oslo
Telefon: 99020381 (Randi Wærdahl)
Faks: 22 85 52 53
E-post: post@sosiologforeningen.no
Internett: www.sosiologforeningen.no

REDAKSJONEN

Ansvarlig redaktør: Hans Erik Næss
Redaksjonsadresse: Hans Erik Næss v/
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Postboks 1096 Blindern 0317 OSLO
Redaksjonen: Kine Paulsen, Mette
Løvgren, Sverre Vigeland Lerum, Kjetil
Nordengen, Kenneth Dahlgren, Eirin
Pedersen, Arve Hjelseth.
Design: Cazawa Design
Tekstombrekking: Fredrik Myhre
Opplag: 800 stk

EKSTERNE BIDRAGSYTERE

Marte Mangset, Jan Eivind Myhre,
Helga Eggebo, Anja Sletteland

ARBEIDSUTVALGET

Randi Wærdahl (leder)
randi.wardahl@gmail.com
Fredrik Engelstad (nestleder)
fredrik.engelstad@sosgeo.uio.no
Jon Hovland (kasserer)
jonhov@gmail.com
Are Hermansen (sekretær)
are.sherman@gmail.com
Marianne Dæhlen (1. styremedlem)
marianne.dahlen@nova.no
Kaia Reegård (2. styremedlem)
kaia.reegard@fafo.no
Bård Ketil Engen (Vara-styremedlem med
møterett og webkontakt)
bard-ketil.engen@lui.hio.no
Lene Bore (Vara – styremedlem)
lene.bore@fafo.no

Forsidefoto: Andrew Horne

Frist neste nummer: 10. august 2011

Bidrag til Sosiolognytt leveres
elektronisk (Word) pr e-post til
sosiolognytt@sosiologi.uio.no
2 Sosiolognytt 2/11

REDAKTØRENS SPALTE HANS ERIK NÆSS

Mot nye høyder

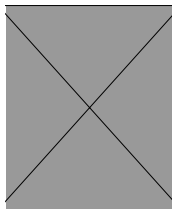
Kjære leser. Nummeret du nå holder i hendene er det første etter at Jon Rogstad gikk av som redaktør. Under hans redaktørtid har *Sosiolognytt* blitt en leseverdige blanding av nyhetsbulletin og aktualitetsmagasin. Initiativet om å kåre Norsk sosiologisk kanon var en verdig avslutning. Som ny redaktør håper jeg å kunne fortsette denne utviklingen. Det er altså ikke snakk om noe redaksjonelt brudd, men en myk overgang der vi håper at du som leser skal kunne oppdage noe nytt uten å føle at bladet har blitt fremmed.

Overgangen foregår på flere måter. Når det gjelder evalueringen av norsk sosiologi viderefører Mette Løvgren sine undersøkelser som ble påbegynt i *Sosiolognytt* 4/2010. I dette nummeret er fokuset på hvordan utforskningen av nye høyder i sosiologien skal finansieres og organiseres. Stikkord er Sentre for fremragende forskning (SFF), der søknadsfristen er rett rundt hjørnet, samt alternative finanseringskilder. Sosiolog Marte Mangset og professor i moderne historie ved Universitetet i Oslo (UiO), Jan Eivind Myhre, fortsetter dessuten diskusjonene fra Vinterseminaret på Skeikampen i 2011 om kanonkåringen.

Samtidig skuer vi fremover. De neste fem-ti årene vil det skje et aldersmessig (om ikke nødvendigvis interesse-messig) generasjonsskifte i norsk sosiologi. Skillet tar form av en glidende overgang der det vil bli en rekke ledige stoler for de som føler seg kallet til å føre sosiologien videre inn i det 21. århundret. Ettersom mye av sosiologåret 2010 har stått i fortidens tegn, eventuelt handlet om "gammel konjakk", markerer vi fremtidsvisjonene gjennom å spørre: Hvem er "den nye vinen" i sosiologi?

Før noen tar en Ari Behn og løper ned på Theatercafeen for å danse på bordet, må det understrekes at dette ikke er noen kåring i tradisjonell forstand. I likhet med vin modnes sosiologer over tid, gitt at de befinner seg i riktige omstendigheter og behandles med omtanke fra omgivelsene. Det er altså mer å regne som en uhyøytelig invitasjon til diskusjon om hvor faget skal gå – og hvem vi skal forlite oss på i årene som kommer.

Det er ingen liten oppgave, dette her. Debatten har

vært oppe mange ganger før. Men enten vi liker det eller ikke, slik flere av sakene i dette nummeret illustrerer, står utfordringene i kø: Faglige veivalg skal tas og konfronteres med internasjonale målekriterier og politiske diskusjoner. Undervisningsopplegg skal revideres. Balansen mellom populærvitenskap og forskningsbasert publisering må gis tydeligere retningslinjer. Forholdet til NFR skal avklares. Vi må stille spørsmål om hva slags rolle Norsk sosiologforening (NSF) skal ha. Vi må bestemme oss for en intellektuell arbeidsfordeling mellom universiteter og høyskoler der de ikke blir dårlige kopier av hverandre.

Tiden vi nå er inne i, er med andre ord et omdreiningspunkt for faget. Men vi i *Sosiolognytt* – i samråd med NSF – er overbevist om at det finnes talenter i Norge som ikke bare er klare til å overta roret, men også til å oppdage nytt land i kraft av sine faglige interesser og prioriteringer. Noen vil sikkert finne dette nummerets intervju med nydisputerte Håkon Larsen interessant i den forbindelse. Ettersom faget ser ut som det gjør rent institusjonelt, er det imidlertid vanskelig å lage en oversikt over hvem disse personene er ut i fra én enkelt kategori. Det yter verken dem eller faget rettferdighet.

Derfor har vi valgt å dele opp "den nye vinen" i tre kunnskapstyper: generalister, spesialister og nettverksbyggere. Den første vet litt om alt, den andre vet alt om litt, og den tredje har en kombinasjon av faglig og entreprenøraktig teft for hvordan et forskningsmiljø kan utvikles. På bakgrunn av dette skal vi i dette nummeret utbrodere hvorfor nettopp disse kategoriene kan fange opp "den nye vinen" i sosiologi, og invitere alle NSF's medlemmer til å komme med innspill på dette. Deretter, i de neste utgavene, skal vi sette søkelyset på hvem disse personene er, og hvorfor de har gjort seg fortjent til disse posisjonene.

h.e.nass@sosgeo.uio.no

INNHold SOSIOLOGNYTT 2/11

- 2 Redaktørens spalte
- 4 Lederens spalte
- 5 Den nye vinen
- 8 Sosiologisk supersenter – utopi eller realitet?
- 12 Sosiologikanonen – sett fra en historikers side
- 16 Norsk sosiologisk kanon: Hva er vitsen?
- 20 Sosiologer gjør det ikke i grupper
- 22 Intern tillit, ekstern mistillit?
- 24 Publikasjoner, poeng og penger
- 27 Doktoren svarer
- 30 Namibia: Der sosiologiske motsetninger leves
- 32 Politisk korrekt forskning? Et skråblikk
- 36 Sosiologer i mediene

MEDLEMSKAP NSF

Vil du bli medlem i Norsk sosiologforening?
Gå inn på <http://www.sosiologforeningen.no/>

NORSK SOSIOLOGFORENING LOKALLAG

Østlandet:

Christine Viland (leder),
cvi@geelmuyden-kiese.com

Vestlandet:

Synnøve Økland Jahnsen (leder),
synnove.jahnsen@skok.uib.no

Trøndelag:

Ingeborg Grønning (leder),
ingeborg.grønning@svt.ntnu.no

Tromsø:

Knut Teppan Vik (leder),
knut.teppan.vik@uit.no

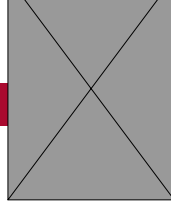
Sørlandet:

Hans Petter Sand (leder),
hans.p.sand@hia.no

Bodø:

Randi Karin Sivertsen (leder),
rk.s@live.no

Finn mer informasjon om lokallagene på:
www.sosiologforeningen.no

Quo Vadis Sociologiae?

En deltager var veldig misfornøyd med Vinterseminaret 2011. Vedkommende var misfornøyd med alle forelesninger, grupper, med maten, reisen, talene ved middagen og hotellet. I det store og det hele hadde han eller hun hatt det helt forferdelig på fjellet og til og med betalt alt for mye penger for det. Når en leser resultatet av evalueringen kan en jo begynne å lure på om vedkommende bare tuller med vår evalueringstrang, når resten av de 75 som brydde seg om å svare på spørsmålene hadde hatt det mer enn tålelig bra med det meste.

Vinterseminaret trakk denne gangen rundt 120 deltagere, flere enn på mange år. Med norsk sosiologi i går, i dag og i morgen som tema, er det også ganske overraskende at en av de negative kommentarene er at vi var litt for ”navlebeskuende” på årets seminar. Årets Vinterseminar var, og skulle være navlebeskuende, med et blikk bakover til det som konstituerer oss, med et evaluerende blikk på nåtiden og til slutt, med et blikk for de utfordringer vi står overfor inn i framtiden. Til denne siste utfordringen var det mange som valgte å gripe fatt i de elementer som evalueringen av sosiologisk forskning i Norge i 2010 indikerte at det var for lite av i de 13 evaluerte sosiologimiljøene, da spesielt i universitetsmiljøene.

Det er lett å legge merke til det som skiller seg ut og det som mangler. I det sterke koret av evaluerende sosiologer som lot seg inspirere av årets Vinterseminar, står den misfornøyde fram med en kontrasterende solostemme. Norske sosiologmiljøer står i evalueringen står fram som spesielt gode på tverrfaglighet og problemorientert empirisme, som godt situert i en internasjonal sammenheng samtidig med at miljøene er sterke som kunnskapsleverandører for oppdragsgivere. Men det er ikke disse sterke trekkene ved sosiologisk forskning i Norge vi velger å diskutere. Nei, for fjellets sosiologdebattanter er det underskuddet på metode- og teoretisk forskning som blir det

interessante. Og, om enn i mindre grad, den manglende geografiske mobiliteten blant norske sosiologer.

Evalueringsrapporten inneholder svært få forslag til hva en styrket teoretisk forskning egentlig innebærer, så her er det rom for diskusjon. I sammendraget anbefales det at Forskningsrådet i større grad bør finansiere grunnforskning. Men siden sutring om manglende forskningsbevilgninger vanligvis ikke kaster så mye av seg, styrte forsamlingen seg heller inn mot å diskutere hva teoretisk drevet sosiologisk forskning er og bør være. Dette er ikke noe enkelt spørsmål, og svarene fra de mest entusiastiske debattantene sprikte livlig i alle retninger, fra ønsket om nye store samfunnsdiagnoser til muligheten for å trekke mer generelle og teoretiserende konklusjoner på mellomnivå fra de empiriske arbeidene som allerede blir gjort.

Evalueringspanelets leder Göran Ahrne gjentok flere ganger at vi ikke bare må studere hvorfor enkelte *ikke* går på jobben, men også forsøke å svare på hvorfor de fleste faktisk *går* på jobben. Selv forstår jeg dette som en oppfordring til også å studere det alminnelige, ikke bare det særskilte og problematiske, fordi det er på bakgrunn av det vanlige at vi forstår også det som skiller seg ut.

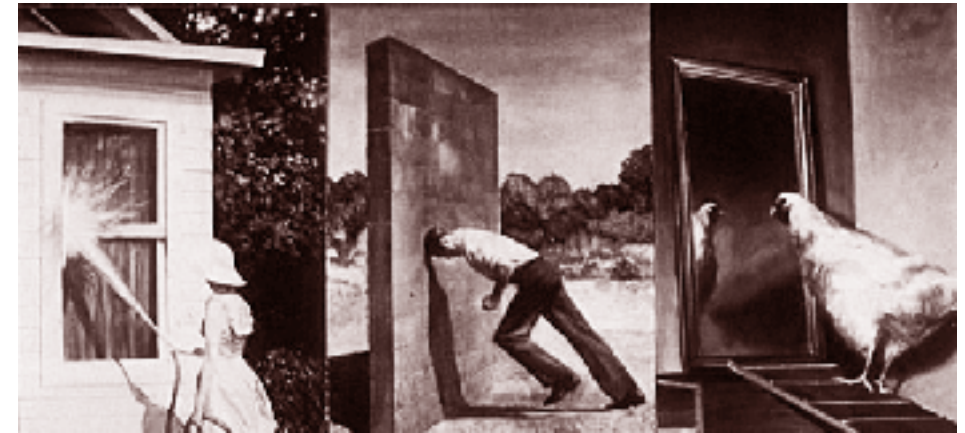
Sosiologforeningen ser fram til at diskusjonen om den videre utviklingen av sosiologifaget i Norge blir fulgt opp framover der hvor sosiologer møtes, gjerne i arrangementer i regi av foreningen. Men vi håper også at sosiologer nå selv kan bli mer aktive med å sette agendaen for en slik diskusjon i en større offentlighet.

randi.wardahl@gmail.com

NORSK SOSIOLOGFORENING
www.sosiologforeningen.no

Den nye vinen

Illustrasjonsbilde: Mark Tansley "A Short History of Modernist Painting" (1979-1980)

Av: Hans Erik Næss

Opp igjennom sosiologhistorien har det stadig dukket opp nye navn og tanker som har ført faget videre. Men hvem er morgendagens sosiologiske helter, og hva må gjøres for å slippe dem fri?

Sosiologene i Norge har samling i bunn. Resultatet er en flott kanon. Men hva nå? *Sosiolognytt* ønsker å invitere til debatt om “den nye vinen” i sosiologi, det vil si hvilke personer som er fremtredende i å føre faget videre etter Norsk sosiologkanon og den forskningsrådiniterte evalueringen fra 2010. For å gi debatten retning, har vi delt inn i tre grupper, der de to første røfflig overensstemmer med hva filosofen Isaiah Berlin (1909–1997) i essayet *The Hedgehog and the Fox* fra 1953 kalte “rever” og “pinnsvin”. I tillegg har vi lagt til vår egen kategori: “edderkopper”.

Rever, pinnsvin og edderkopper

Den første er *generalisten*, eller “rever”. Blant dem nevner Berlin navn som Aristoteles, Sha-

kespeare og Goethe. De er nysgjerrige på alt og komponerer sitt verdensbilde på grunnlag av et vell av inspirasjonskilder. Den andre gruppen er “pinnsvin”, eller *spesialister*. Her nevner Berlin navn som Platon, Hegel og Ibsen. De målbærer en kunnskapsforståelse der verden ses gjennom en overordnet idé. Der pinnsvinenes kunnskapsforståelse er sentrert rundt et sett av sammenhengende prinsipper, forstår revene sine omgivelser gjennom å forfølge mange innfallsvinkler. I motsetning til hva som gjerne blir fremhevet, er det ingen konflikt mellom rever og pinnsvin – de har hver sine styrker og svakheter. Mens pinnsvinene kan lide av tunnelsyn, kan revene mangle detaljer. Det revene tar igjen av evne til selvkritikk, møter pinnsvinene med spisskompetanse på sitt felt. De forenes i sin intellektuelle nysgjerrighet på vitenskapelig interessante emner.

Det Berlin ikke nevner, er hvordan slike kunnskapstyper er i behov av et forum for å møtes. Så her kommer den tredje kategorien, *nettverksbyggeren*, eller for å introdusere et nytt begrep med positivt fortegn: “edderkopper.” Ettersom det i dagens sosiologi snakkes om Sentre for fremragende forskning (SFF), vel så

mye som fremragende forskere (se Mette Løv-grens sak i dette nummeret), må det finnes møteplasser der tanker og personer kan veves sammen. For å få dem til å funke, må de kombinere faglig tyngde (aktuelle personer og temaer må identifiseres) og entreprenørånd (noen må organisere disse møteplassene). Tverrfaglige programmer, seminarrekker og vellykkede formidlingspåfunn som “Frokost med Bernt” (Hagtvet) eller “Lunsj med Thomas” (Hylland Eriksen) dukker ikke opp av intet.

Uheldigvis er mulighetene for slike personligheter å vokse begrenset, uavhengig av hvilken gruppe de måtte befinne seg i. Årsakene kan deles i to.

Den institusjonelle årsaken

For det første, slik professor Steve Fuller skriver i boken *The Sociology of Intellectual Life* fra 2009, er det tendenser til at universitetenes utvikling fører dem stadig lenger vekk fra idealet til Wilhelm von Humboldt (1767-1835), grunnlegger av Humboldt-universitetet i Berlin i 1810 – det som skulle bli mønsterdannende for moderne universiteter. Dette er bekymringsfullt.

I Humboldts øyne skulle universitetet være fritt og uavhengig, preget av et humanistisk dannelsesideal, forskningsbasert undervisning, og enhetlig vitenskap. Faglig sett var lingvisten Humboldt faktisk litt sosiologisk av seg. Han skriver for eksempel i sin dagbok fra 1789, trykket i *Gesammelte Schriften*, at “utdannelse av individet påkrev [en forståelse av] hans [sic] innveving i samfunnet, hvilket inkluderer hans forbindelser til samfunnets alle deler”.

Dessverre for universitetet i dag, hevder Fuller, har det på grunn av akademisk kapitalisme, fragmentering, byråkratisering og politisering, endt opp som det stikk motsatte. For å eksemplifisere hvor problemet ligger, viser han til McDonald’s – en av verdens mest populære servicebedrifter selv med ufaglærte arbeidere. Organiseringen av dem tjener nemlig bedrif-

tens formål på en fortreffelig måte. Universitetet, derimot, har en overflod av faglærte, men en organisasjonsform som ikke evner å slippe dem fri. Ergo, konkluderer Fuller: “If a McDonald’s is much more than the sum of its parts, a university appears to be much less”.

Den kulturelle årsaken

For det andre har vi et lite intellektuelt landskap å bevege oss i. I det egalitære Norge er det nok lenge til vi får situasjoner lik den i Frankrike der selveste president Nicholas Sarkozy tippet opp hos Claude Lévi-Strauss for å feire hans 100-årsdag. Å menge seg med intellektuelle genererer liksom ikke like mye kulturell kapital i et Norge der “demonstrativ beskjedenhet” er en politisk dyd – for øvrig et uttrykk myntet av en fransk sosiolog.

Men – og det er et stort men: det er ingenting som tilsier at sosiologene ikke kan være en betydelig samfunnstemme som intellektuelle i fremtiden. Da tenker jeg altså ikke bare på de tusenvis som til daglig er med på å forme samfunnet gjennom arbeid i offentlig sektor, forhåpentligvis ispedd litt sosiologisk krydder, eller alle oppdragsforskere som strir med uklare kontrakter. Uten å være i nærheten av Forsker

Grand Prix, velferdsstatsforskning, eller ha øvd i mange år på å skrive søknader til Norges forskningsråd, er det noen som evner å utvikle sosiologiens grunnstoff, og har ambisjoner på vegne av faget og ikke sin oppdragsgiver.

Dette kan virke vel ambisiøst, endog utypisk, men det er likevel mange grunner til ikke å forlate tanken om at sosiologi kan gjenerobre en del av den offentlige definisjonsmakten den tapte til antropologene på 1990-tallet. Ikke gjennom å tilpasse seg mediens krav om punchlines og fjollete TV-formater, men å øke den faglige selvtiliten på den intellektuelle nysgjerrighetens vegne, og muligens utfordre den politiske homogeniteten som norske sosiologer (blir anklaget) for å inneha. “I Frankrike må en vok-

FORSKERMOBILITET

13. april 2011 lanserte Norges Forskningsråd en database for mobilitetsstipender. Her kan norske forskere på en mye enklere måte enn før søke seg frem til økonomisk støtte som kan åpne for utvekslingsopphold over hele verden. Les mer på <http://www.stipendbasen.no>

STORKONFERANSE I

Vi minner om Nordisk sosiologkongress i Oslo 4-7. august 2011. Temaet er “Power and Participation”. Les mer på <http://www.nordicsociology2011.org> for mer informasjon.

sen samfunnsviter kunne gjøre kultursosiologi av alt” skriver Iver B. Neumann i sin nye bok om Durkheim. Tør vi overføre den tanken til Norge?

En åpen invitasjon

Bak disse begrensningene aner vi likevel konturene av sosiologiske talenter som er på vei opp og frem. Fokuset på fremtiden har sin årsak i at norsk sosiologi har sett seg tilbake i tid de siste årene – og ikke noe galt med det. Ethvert moderne universitetsfag står på kjempers skuldre, og kanonen viser at vi har en flott historie bak oss. *Uten* at vi trenger å være enige om hvorfor.

Likevel, i samråd med Norsk sosiologforening, anser vi det som på tide å sette gammel konjakk på peishyllen og heller se på hvordan den nye vinen kan dyrkes i selveste vitenskaps- og jubileumsåret 2011. Vi har mye materiale å ta av. Noen sosiologer har blitt klassikere på grunn av sine samtidsdiagnoser. Andre har blitt værende i fagets portefølje fordi de frigjorde sosiologien fra samtiden. En gruppe tenkere blir husket fordi de malte enormt mange detaljer på en biteliten del av det store bildet vi kaller samfunnet. Enkelte huskes fordi de gjorde opprør mot konvensjonene om hva sosiologi er, mens noen blir kanonisert fordi de sementerte disse konvensjonene.

Sett i lys av omstendighetene beskrevet over,

ønsker vi derfor velkommen meninger om hvem som svarer på utfordringene om hvordan norsk sosiologi best mulig skal ivareta sine talenter, og hvem disse talentene egentlig er. Hvem er revene, pinnsvinene, og edderkoppene i morgendagens norske sosiologi? Innspill kan sendes til *Sosiolognytt*.

h.e.nass@sosgeo.uio.no

Sosiologisk supersenter – utopi eller realitet?

Mette Løvgren

Finansieringssystemet, det norske sosialdemokratiet, og faglig fragmentering svekker muligheten for å utvikle Sentre for fremragende forskning (SFF) i sosiologi. Men erfaringer fra nærliggende disipliner gir håp.

Göran Ahrne og hans kollegaer i evalueringskomiteen oppsummerer norsk sosiologisk forskning i sin nylig avlagte rapport som problemorientert empirisme, og etterspør mer grunnforskning og mer teoriutvikling og utforskning. Men hva er redskapene til å kunne vri forskningen i den retningen?

Norges forskningsråd beskriver ordningen med Sentre for fremragende forskning (SFF) som deres fremste finansieringsinstrument for å fremme kvalitet i norsk forskning. Neste søknadsfrist er rett rundt hjørnet, og *Sosiolognytt* har snakket med én aspirerende søker, en kritisk sosiolog, Norges Forskningsråd, samt sentrene Equality, Social Organization, and Performance (ESOP) og Centre for the Study of Civil War (CSCW), tilknyttet Institutt for fredsforskning (PRIO).

Forskningsfinansiering som dikterer

Evalueringskomiteen for norsk sosiologisk forskning knytter utformingen av faget til systemet for forskningsfinansiering i Norge. Marianne Nordli Hansen er professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo, og sier at hun ikke er i tvil om at finansieringssystemet for norsk forskning bidrar til å forme hva det forskes på.

– Innretningen i forskningen blir dreiet i retning av styringsproblemer. Teoretisk utvikling

Marianne Nordli Hansen

Foto: UO

og grunnforskning kommer i annen rekke på grunn av den anvendte orienteringen, men også på grunn av en økende tro på at telling av publikasjoner er tilstrekkelig for å vurdere kvalitet, sier Nordli Hansen, og fortsetter: – Jeg synes at forskningen skal være samfunnsrelevant, og jeg mener at samfunnsforskningen blir uinteressant hvis den ikke tar opp viktige temaer. Men jeg tror ikke at dagens finansieringssystem er det som på best måte sikrer at sosiologien befatter seg med viktige spørsmål.

Så hvilke finansieringssystemer er tilgjengelige for oss?

– Forskningsrådet har en rekke virkemidler som gir støtte til grunnforskning, forteller Gro Helgesen fra Norges Forsknings-

råd, og fortsetter: – SFF-ordningen har et særlig fokus på å fremme grunnleggende forskning på høyt internasjonalt nivå, gjennom langsiktig og romslig finansiering. Den ble etablert blant annet som et svar på at flere fagevalueringer gjorde konsistente funn og påpekte mangler og svakheter i norsk forskning. Helgesen forteller

**«Jeg tror ikke at dagens finansieringssystem er det som på best måte sikrer at sosiologien befatter seg med viktige spørsmål»
Marianne Nordli Hansen**

videre at Kunnskapsdepartementet ved den aller første utlysningen ønsket at det skulle bli etablert minst ett senter innenfor hvert av de temaområdene som var prioritert innen norsk forskning. Men senere er det vedtatt at det ikke skal tas hensyn til tematikk eller fagområde. Ifølge Helgesen er hovedkriteriet for bedømmelse og prioritering av søknadene deres kvalitet i forhold til internasjonal standard.

Sosiologiske fremragende sentre?

Status som SFF er hittil ikke foreskrevet noen sosiologiske miljøer i Norge, og kun to samfunnsvitenskapelige miljøer. Nordli Hansen stiller seg kritisk til om status som SFF er løsningsen på utfordringene som finansieringssystemet reiser, og på spørsmål om hun tror slik status kan være til hjelp for å imøtekomme evalueringskomiteens påpekninger, svarer hun:

– Det kan hende, men det spørs jo hva dette senteret skulle befatte seg med.

Jeg tviler på at det blir et SFF innen sosiologi i nær framtid, blant annet fordi faget er så splittet og fragmentert.

Ragnar Lie er administrativ leder ved ARENA (Senter for europaforskning). ARENA har levert søknader ved de to tidligere utlysningene av SFF, og søker på nytt i juni. Hvordan ser han på situasjonen?

– Sammenliknet med mange andre land, er norsk sosiologi og mye av samfunnsforskningen

**«Hovedkriteriet for bedømmelse og prioritering av søknadene er søknadenes kvalitet i forhold til internasjonal standard»
Gro Helgesen**

Foto: UO

Halvor Mehlum

Gro Helgesen

Foto: Norges forskningsråd

generelt i en luksussituasjon når det gjelder offentlig finansiering. Men når universitetsinstituttene skal konkurrere om de samme midlene som forskningsinstituttene søker på, er det kanskje på tide å se litt på arbeidsdelingen.

Lie foreslår at norske sosiologiske miljøer tar en debatt om videreutviklingen av sosiologien

som disiplin, også i relasjon til andre samfunnsvitenskapelige fag. – Hva med den såkalte “radikale tverrfagligheten”, jf. Eia-debatten, spør Lie, og fortsetter: –

Hvilken rolle skal norsk sosiologi spille internasjonalt? Her finnes det et stort potensial for at norske sosiologimiljøer kan prege forskningsfronter! Jeg mener at SFF-ordningen og andre ordninger som ikke er “relevans-baserte” er meget godt egnet for å håndtere slike og andre spørsmål.

Spørsmålet er hvordan dette potensialet skal dyrkes. Vi spør ESOP og PRIO.

– Finansieringen som SFF har gjort det mulig for økonomisk institutt og SV-fakultetet å øke aktiviteten innen ESOPs forskningsområder med om lag 15 fulle årsverk, forteller Halvor Mehlum og Kalle Moene, ledere ved Senter for studier av likhet, sosial organisering og økonomisk utvikling (ESOP). – Dette kommer i tillegg til den innsatsen instituttet uansett ville lagt ned. Statusen som SFF har kanskje bidratt til at vi har blitt synligere, og at vi har kunnet etablere mange fruktbare samarbeidsprosjekter. Det vik-

Nils Petter Gleditsch

tigste skillet mellom ESOP og andre økonomiske fagmiljøer i Norge, er konsentrasjonen om temaene våre. Vi bidrar med grunnleggende anvendt så vel som teoretisk forskning, og vi bidrar med viktig empirisk forskning samtidig som vi bidrar til empirisk metodeutvikling.

Nils Petter Gleditsch ved PRIO bekrefter at også de har hatt økonomiske og faglige fordeler av statusen som SFF: – Da Centre for the Study of Civil War (CSCW) startet i 2002 var dets grunnbevilgning større enn grunnbevilgningen til vertsinstisusjonen PRIO. Det sier vel atskillig om hvordan sentret ga oss nye muligheter til langsiktig utbygging av våre prosjekter. Gleditsch mener at også PRIO bidrar med grunnforskning: – Jeg mener at CSCW har bidratt med grunnforskning, og at dette reflekteres i at sentrets forskere siden 2002 har publisert i de fleste av de ledende tidsskriftene i internasjonal politikk. For en mer uholdt vurdering bør du kanskje spørre en som ikke selv er en del av sentret!

Hvorfor så få samfunnsvitere?

NIFU Step har evaluert SFF-ordningen på oppdrag fra Norges forskningsråd, og finner at selv om statusen som SFF blir gitt sammen med sjenerose økonomiske midler, utgjør disse midlene bare 20 prosent av SFFs totale finansiering –

ytterligere 20 prosent kommer fra andre utlyste midler fra Forskningsrådet, og hele 35 prosent kommer fra eksterne kilder. Status som SFF gjør det lettere å få ytterligere finansiering, et fenomen evalueringen omtaler som ”considerable accumulation of advantage”. Dette lyder vel attraktivt? Helgesen bekrefter at ordningen innebærer betydelig akkumulering av både finansiering og forskerressurser, og tilføyer at dette ikke nødvendigvis blir ansett som urimelige fordeler. Status som SFF er altså til nytte og glede for et forskningsmiljø.

Hvorfor er det da så få samfunnsvitenskapelige SFF'er i Norge?

– Det er både spørsmålet om hvorfor så få har søkt, og om hvorfor så få har fått, sier Ragnar Lie. – På det første vil jeg svare at kanskje begrepet ”fremragende” og ”excellence” virker fremmed på mange sosiologer, i og med at faget er så sterkt innvevd i den sosialdemokratiske nordiske likhetstankegangen. Jeg tror også at sosiologimiljøene er så inneforstått med å tenke anvendt problemløsning at det ikke faller naturlig å utvikle noen overgripende teoretiske, internasjonalt anerkjente problemstillinger som det blir spurt etter i SFF-utlysninger. Når det gjelder at så få samfunnsvitenskapelige miljøer har fått slik status, tror jeg det er en konsekvens av at utlysningskriteriene for SFF passer bedre i ”hard science”, og at forskningsrådets SFF-komiteer hittil har manglet samfunnsvitenskapelig kompetanse. I tillegg er det selvfølgelig

FAKTA

Sentre for fremragende forskning (SFF)

SFF-ordningen skal stimulere norske forskningsmiljøer til å etablere sentre viet langsiktig, grunnleggende forskning på høyt internasjonalt nivå, og har som mål å heve kvaliteten på norsk forskning. Fokus er på langsiktighet. Mens ordinære bevilgninger vanligvis gis for en treårsperiode, gis SFFene mulighet for støtte i inntil ti år. Neste søknadsfrist for å bli tilkjent status – og midler – som SFF er 8. juni 2011 kl. 13.00. Mer info: www.forskningsradet.no/sff.

også en konsekvens av at få har søkt.

Helgesen bekrefter at det så langt har kommet relativt få søknader fra samfunnsvitenskapelige miljøer, og sier at fagmiljøene har ulike tradisjoner når det gjelder utvikling av større samarbeidsprosjekter. Helgesen beskriver søknadsbehandlingen slik:

– Søknadsbehandlingen foregår i to omganger – først en prekvalifisering, og så en endelig utvelgelse. I begge omganger utpeker vi tre utenlandske fageksperter som vurderer hver søknad og avgir en felles uttalelse. Deretter blir søknadene vurdert samlet i en internasjonal sammensatt vitenskapelig komité, som blir utnevnt for dette formålet. Denne komiteen rangerer også søknadene. Helgesen tilbakeviser Lies hypotese om at komiteens faglige sammensetning har vært medvirkende, og utdyper: – Det aller viktigste er at alle søknader først blir vurdert av minst tre fageksperter som representerer søknadens fagfelt – og denne vurderingen går videre til komiteen.

”Brain drain” eller horisontutvidelse?

Men fungerer SFF som blodigler på disiplinens livsår? Det kan være at det å konsentrere kompetanse og ressurser i ett senter trekker den samme kompetansen og ressursene vekk fra andre områder av faget. Er slike sen-

Karl Ove Moene

«Kanskje virker begrepet fremragende forskning fremmed på mange sosiologer, i og med at faget er så sterkt innvevd i den sosialdemokratiske nordiske likhetstankegangen?»

Ragnar Lie

Ragnar Lie

tre ”brain drain” eller et berikende tillegg?

– Vi er optimistiske og tror at det er et berikende tillegg, sier Mehlum og Moene, før de avslutter med økonomens ufeilbarlige logikk: – Et tegn på det er at mange vil samarbeide med oss selv når de ikke har økonomisk fordel av det. Gleditsch, på sin side, fremhever muligheten for å

– CSCW har trukket en rekke gode utenlandske forskere hit til Norge, dels på korte besøk, dels på Fulbright-opphold over ett år.

Det har også gjort det mulig å knytte norske samfunnsforskere ”i eksil” (som Jon Elster og Kaare Strøm) til prosjekter her. Eventuelle problemer med hjerneflukt måtte eventuelt tenkes å oppstå dersom CSCW blir nedlagt uten at det kommer tilsvarende midler

til erstatning. Men da blir det vel helst snakk om en viss fare for flukt fra PRIO til universitetene, snarere enn til utlandet, forteller Gleditsch, og fortsetter: – Selv om sentret ledes av en statsviter og de fleste av de sentrale forskerne har en statsvitenskapelig orientering, er det også viktige elementer av tverrfaglighet. Som frafalleen sosiolog som har meldt overgang til statsvitenskap, skulle jeg gjerne ha sett at flere sosiologer hadde fattet interesse for vår forskning.

Mette.Lovgren@hio.no

Sosiologikanonen

– sett fra en historikers side

Jan Eivind Myhre

Sosiologene er interessante for historikerne først og fremst fordi de har tenkt systematisk og godt gjennom samfunnsmessige fenomener.

Hva kan en kvartstudert sosiolog, siden historiker, bidra med til omtalen av sosiologenes kanon? Det er ikke uten videre klart. Historikerne har ingen kanon, forkynte den svenske historikeren Ragnar Bjørk nylig (*Svenska historiker, 2010*), dette i motsetning til filosofer og sosiologer.

Jeg kan i det minste forsikre at jeg har et nært forhold til sosiologien og mye av dens kanon, i og utenfor mitt grunnfag fra 1971, spesielt Aubert, Ramsøy, Sundt, Hernes, Øidne og Brox, men også Wadel, Skjervheim, Elster, Østerberg, Galtung, Christie og Løchen. Dette er en kanon å kjenne seg igjen i også for ikke-sosiologer og for så vidt et godt mål på dens virkningshistorie.

Sammenhengen

Man kan lett tenke seg den sosiologiske kanon som en sosiologiens historie. Går det en linje mellom verkene i kanon, går de inn i en vitenskapshistorisk eller idéhistorisk tradisjon eller debatt analogt til fagene idéhistorie og litteraturhistorie? Er de dekket? Utgjør sosiologenes nye kanon representative verker i en slik faglinje? Eller snakker vi ikke om noen sosiologihistorie, men mer en *Gipfelgeschichte*, der man springer mellom intellektuelle topper, slik som i filosofihistorien vi leser til ex.fil?

Sagt med andre ord: snakker verkene til hverandre, slik som to berømte engelske innføringsbøker i historie gjorde i 1960-årene. E.H. Carr

Jan Eivind Myhre

utga sin *What is History* i 1961 med at nok så samfunnsvitenskapelig (gjerne sosiologisk) syn på både historiene og historikerne. G. R. Eltons *The Practice of History* fra 1967 hevdet historiefagets egenart og evne til å nå sikre resultater. Denne faglige samtalen er ikke særlig synlig i den utvalgte kanon, men er jo åpenbart til stede i sosiologiens historie ellers.

Spørsmålet dreier seg jo om verkene kontekst. Slik vil i alle fall en historiker spørre. Nå er verkene i omtalen av dem (*Sosiologinytt* 1/2011) plassert i tid og miljø, spesielt innenfor hver enkelt forfatters opus. Men hvor står de i linjen? Jeg antar at man vil svare at verkene kanskje innevarsler noe nytt (kanskje *strangeness*, som Willy Pedersen uttrykte det i sin begrunnelse for kanon) og derfor ikke er representative. Det er i så fall et godt argument. De fremra-

gende forskere er jo nettopp ikke representative. Derfor er også *originalitet* et viktig krav, et av dem fem kanon-kriterier, slik som vi også vil oppfatte det i historiefaget, om vi da har en kanon (se nedenfor).

Håndverkskriteriet

Dette er interessant som kanon-kriterium. Rokkan har skrevet om politisk sosiologi som håndverk. "Håndverksmessig/metodisk soliditet" står det i listen over kriterier som vi er stilt overfor. Slik det er satt opp er håndverket og metoden *ikke* synonyme, eller kanskje jeg har misforstått. Hva kan godt håndverk tenkes å være, som ikke er det samme som sikker metodisk sans? Mange fag vil si at håndverket er meget viktig, ikke minst historikere. En sentral, mange vil si kanonisk, internasjonal tekst er Marc Blochs grunnbok *Apologie pour l'histoire ou Metier d'historien*, på engelsk *The historian's craft* (skrevet under 2. verdenskrig, utgitt posthumt etter krigen).

Idé- og litteraturhistorikeren Eivind Tjønneland skrev for få år siden en interessant artikkel som het "Idéhistorie som håndverk" (*Arr* 4/2004). Langt på vei kunne det godt vært skrevet om historien også. Jo eldre jeg blir, skriver Tjønneland, jo mindre tenker jeg på teori [og metode, ville han vel også si]. Det er ikke fordi den er uviktig, men fordi den er internalisert, jeg hadde nært sagt "ekstremalisert". Tjønnelands uttrykk er nemlig at det sitter i hendene, derav håndverksbildet. Vi har selvsagt mange uttrykk for dette, som for eksempel *Fingerspitzengefühl*.

Vi kan også se dette fra en annen vinkel: En håndverker kan alltid ha tegninger, men ofte ikke dette heller. Hans mål er praktisk, ikke teoretisk. Jens Arup Seip likte ikke modeller, selv om han, kanskje uforvarende, konstruerte mange slike, som Gudmund Hernes viste i *Historisk tidsskrift* i 1977. Seip var ikke fremmed for konstruksjoner i historien, for bruk av teori, men ett var viktig: Konstruksjonen, reisverket,

måtte rives når bygningen var ferdig. Ideen bak arbeidet var nok synlig, som når en snekker har laget et skap.

Tilbake til sosiologien: Jeg er altså ikke helt sikker på hva som ligger i godt håndverk som ideal, og hvorvidt dette bør trenge tilbake, eller endog usynliggjøre, teori. Jeg har nemlig også notert meg at ordet *teori* er fraværende i listen over kriterier til kanon. Sier det noe?

Sosiologiens klassiske problemområder

Mye av sosiologiens opphav som vitenskap er knyttet til overgangen fra tradisjonelle samfunn til moderne, fra *Gemeinschaft* til *Gesellschaft*, fra mekanisk til organisk solidaritet som sammenbindende kraft. Hvor finnes denne i den sosiologiske kanon? Svar: i veldig liten grad. Det finnes, tror jeg, to forklaringer på dette. Den ene er at verkene i kanon, fra 1950- til 1980-årene, er blitt til i en periode da den omtalte overgangen for lengst var fullført. Sosiologene skriver i og om det moderne (eventuelt postmoderne). Faren med dette er selvsagt at man ikke ser skogen for bare trær, eller bedre, at man ikke har noe å sammenligne det moderne med.

Det finnes en god del unntak i sosiologien, spesielt en generasjon eller halvannen tilbake. Nils Christie opererer i sin bok *Hvor tett et samfunn* (1975) med et veldig tidsspenn med spennende kurver over lovbrudd og alkoholforbruk. Det er neppe tilfeldig at Christie også har skrevet om Eilert Sundt. Enkelte

sosiologer har tatt velferdstatsstudier langt tilbake i tid. I de første utgavene av *Det norske samfunn* fra 1968 brukte forfatterne til dels lange tidsspenn. I Auberts artikkel om lagdelingen snakkes det om "det gamle samfunn" med ett uttrykk hentet fra Sverre Steens bok (1957). Og i herværende kanon er jo Aubert og medarbeidere representert med sin akademikerstudie som strekker seg gjennom mange generasjoner.

Blant de kanoniserte har Jon Elster både skrevet historie og brukt mange historiske eksempler, men noen typisk sosiolog er han jo ▶

«Jeg har notert meg at ordet teori er fraværende i listen over kriterier til kanon. Sier det noe?»

ikke. Cathrine Holst skriver i sin omtale av Elster at han, av alle steder, var ansatt på Historisk institutt som dosent i økonomisk historie. Det ser ikke så rart ut fra historikernes side. Elster hadde holdt forelesninger om økonomisk historie. Først og fremst var historikerne opptatt av hans framstillinger av forklaringsmåter i historien, spesielt anvendt på økonomisk historie i den lille boka som kanskje har vært mest kjent blant historikere, *Nytt perspektiv på økonomisk historie* fra 1971.

Men Elster kan også, på en indirekte måte, knyttes til det store klassiske sosiologiske tema om overgangen fra tradisjonelle til moderne samfunn gjennom sin presentasjon av spillteori i noen av de tidlige bøkene på norsk. Hvordan kunne befolkningsgrupper med felles, men uinnfridde ønsker interesser, bli til folkebevegelser som arbeidet for sine interesser, som arbeiderbevegelsen eller de nasjonale bevegelser. Hva var årsakene til avmektighet og hvordan kunne de bevege seg fra en gruppe *an sich* til en gruppe *für sich*, fra det *distributive flertall* til et *kollektiv*? Her var det ting å hente hos Elster, som også holdt et minneverdig seminar om sosial mobilitet på Historisk institutt.

Å studere overgangen fra det tradisjonelle til det moderne har dermed først og fremst blitt historikernes (og til dels folk i andre historiefags) oppgave, og de har identifisert den mest aktuelle perioden til å være den samme som de klassiske sosiologer omtalte, 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet, kanskje med et lite etterslep for Norges vedkommende, men mindre enn mange tror.

Tilbake til Sundt

Sosiologene (og filosofene) har klassikere fordi de stiller prinsipielle og overordnede (noen ville si evige) spørsmål. Historikerne gjør sjelden det. De forsøker imidlertid å gi totalvurderinger av hele epoker, og slike tekster kan få kanonisk verdi. Sosiologene er, slik som Elster, interessant

for historikerne først og fremst fordi de har tenkt systematisk og godt gjennom samfunnsmessige fenomener. Det gjelder først og fremst de sosiale institusjoner arbeid, lagdeling og familie og fenomener som makt og sosiale avvik. Et unntak er Eilert Sundt; han er også interessant som et barn av sin tid (utnyttet som det historikerne kaller *levning*) og som analytiker av samtidige fenomener (utnyttet som *beretning*).

Slik sett hører Sundts skrifter til kanon både når han er sosiolog og når han er (samtds-)historiker. I sine studier henvender historikerne, særlig sosialhistorikere av min type, seg derfor til Eilert Sundt. Mest som samtidig observator og kilde, men i stor beundring for hans evne til å turnere tall, identifisere sentrale samfunnstrekk og formulere seg slående og innsiktsfullt. Mannen var jo, som en Shakespeare eller Ibsen, full av sitater. Det gjelder ikke minst de verkene der han aller best tar overgangen fra det tradisjonelle samfunn til det moderne på pulsen.

Da tenker jeg på boka om husfliden fra 1867, den lille boka om Piperviken og Ruseløkkbakken fra 1858 og ikke minst rapporten, opprinnelig trykket som kommunalt dokument for Christiania kommune i 1870, om fattigforholdene i Christiania. Disse ville jeg valgt, nettopp fordi de befinner seg i klassisk tradisjon, så å si for klassikerne. La meg derfor understreke poenget med noen Sundt-sitater, først fra teksten om Piperviken og Ruseløkkbakken fra 1850-årene. Forfatteren er ute etter å forklare at det er mer kriminalitet (og fattigdom) i Christiania enn i Bergen. Dette skyldes blant annet den store innflyttingen til hovedstaden. Den innflyttede husmannssønnen tar med seg

hvad der i hans bygd gjælder for god folke-skik ... regler for hvordan man skal gå hen efter veien, hilse den mødende, svare på tiltale, omgæes med folk i arbeidslag eller gjæstebud, kort sagt, den anviser den unge hvorledes han i alle tilfælde i livet skal opføre

sig, og foreldres og kjendingers blikk hviler alltid på ham og straffer hans minste overtredelser af skikkens bud. Skikken omgiver og fastholder ham på alle kanter og er en god støtte for ham i all hans færd og vand.

Men disse blikk finnes altså ikke i byen, ”han går da altfor meget på egen hånd, er altfor meget udsat for slet selskab forførelser, for ukjente tillokkelsers og fristers magt.”

I Bergen har både borgere og arbeidsfolk lengre tradisjoner i byen, for ”medens Christiania lever i det livligste vekselsforhold med forholdsvis civiliserede landsbygder rundt omkring, så står Vestlandets hovedstad besynderlig afsondret midt i kredsen af sterkt befolkede bygder” med ”et almueliv så gammeldags og rå, at man skulle tro sig mange mile borte fra en civiliseret by”. Når ”landsfolk kom ind til byen og viste sig på gaderne, så vare de udsatte for smågutternes drillerier, og de følte sig ikke rigtig vel, før de kom hjem igjen.” I hovedstaden traff derimot innflytterne kjentfolk og sambygdinger overalt. Sundt løser riktignok da ikke problemet med at den sosiale kontroll gjennom folks blikk slipper taket når man flytter til byen.

I rapporten om fattigbefolkningen fra 1870 kommer noen av de samme problemer igjen, men med en litt ny vri. 18 prosent av byens innbyggere nøytt fattigunderstøttelse i løpet av et år. Først om urbaniseringen: ”Christiania ligger midt i en kreds af landdistrikter med mange fattigfolk og overvældes fast af deres nød; thi de må flytte hjemmefra og de bringe nøden med sig.” Så til oppløsnings av sosiale bånd og anomi:

...da vor by endnu var liden, så folk for det meste kjendte hinanden og levede sammen som i en stor familie – for en menneskealder siden –, da var det fast skikk, at læregutter og svende og krambodfolk boede i sine mesters og principalers huse og havde fuld adgang til disses familiekredse, hvorimod nu sådanne unge mennesker mere selv må sørge for seng og bord.

Og da, mente Sundt, kom de lett ut å kjøre.

Og til slutt. Etter å ha studert mange sider av norsk produktiv virksomhet som en forberedelse til boka om Husfliden (1867), var Eilert Sundt på en industriutstilling. Der så han glimt av det moderne Norge, som han karakteriserte på følgende måte: ”En lykkelig vending i tenkemåte og begrep”. Dette uttrykk kunne vært anvendt om Sundt egne tekster, så vel som andre i den sosiologiske kanon.

j.e.mylre@iakh.uio.no

Norsk sosiologisk kanon: Hva er vitsen?

Av: Marte Mangset

Kanontekster kan være intellektuelle sukkertøy som gir ferske studenter smaken for faget, og de kan være limet som binder bindestrekssoziologer og faglige fiender sammen. Men kan komiteens nylig vedtatte kanon være noe mer enn et slapt, minste felles multiplum?

Da jeg begynte å studere midt på nittitallet, tok jeg først filosofi grunnfag. Det var et lite fag med svært engasjerte studenter, et tett miljø og intellektuelt veldig stimulerende. Selv om jeg trivdes på filosofi, så visste jeg at jeg ville forlate HF til fordel for SV-fakultetet etter hvert: I tillegg til bokenes verden ville jeg også ha empiri. Jeg ville studere sosiologi. Dessverre var sosiologi grunnfag på mange måter en skikkelig nedtur.

For det første, så var det omtrent fem hundre studenter på sosiologi grunnfag på Universitetet i Oslo på den tida, altså ti ganger så mange som på filosofi. Det var ikke noe miljø å snakke om, og studentenes motivasjon var variabel: en del var der ved en feiltakelse (de skulle vært på sosionomstudiet), mange var der fordi de ikke visste hva de ville (sosiologi kan brukes til alt). For det andre, etter å ha lest Kant og Wittgenstein og Merleau-Ponty på filosofi, så framstod læreboka til Giddens som grenseløst kjedelig. Selv om jeg i utgangspunktet var veldig positivt innstilt til sosiologi – jeg elsker at dette er et fag som anser det like mye som sin oppgave å studere effekter av NAV-reformen på langtidssykefravær som å undersøke hva vennskap er – så var det mye ved grunnfagsstudiene som ikke fenga meg det aller minste.

Det som gjorde at jeg ikke ga opp dette faget, var noen originaltekster som tross alt

Marte Mangset

Foto: Malin N. Wennes/Høyen

utgjorde en viktig del av grunnfagspensum: blant annet Durkheims Selvmordet, Foot Whites Street corner society, Sundts Om giftermål i Norge og Lysgaards Arbeiderkollektivet, for å nevne noen. Både de norske og de utenlandske klassikertekstene var intellektuelt stimulerende, samfunnsmessig engasjerende og gode leseropplevelser. Jeg ble værende.

Klassikerne – limet i et fragmentert fag

Som sagt elsker jeg det at sosiologien er et fag som ikke defineres av noen tematikk, altså dette med at det er like mye sosiologi å studere lønnsforskjeller mellom menn og kvinner i næringslivet som å studere trøtthet. Men dette er jo også ofte et utgangspunkt for å kritisere faget og si at det ikke finnes noen Sosiologi med stor S, det finnes bare bindestrekssoziologier (familiesosiologi, velferdsstatssosiologi, kul-

tursosiologi osv.) Mangfoldet – ikke bare i temaer, men også i teorier og metoder – gjør at sosiologien ofte oppfattes som et spesielt fragmentert fag. Selv om andre fag, som statsvitenskap og ikke minst historie, potensielt kunne ha vært like variert, så har man der – i hvert fall i Norge – en mye mer enhetlig vitenskapelig praksis enn det man har blant norske sosiologer.

Nettopp derfor er nok klassikertekstene viktigere i sosiologien enn i mange andre fag. Det er de som samler oss: disse tekstene, og det sett av begreper som de definerer og til dels har til felles. Det er rett og slett veldig mye av det mine kvantitativt orientert kolleger holder på med, som jeg ikke forstår. Og jeg antar det er mye av det jeg holder på med, som de ikke forstår vitsen med. Det kan være vanskelig å se at vi faktisk hører til samme fag. Men det vi har felles, er at vi alle har lest Durkheim, Marx og Weber. Og vi har alle lest Lysgård, Skjervheim og Aubert. Og så kan man jo spørre seg: Hva er det som er så bra med det? Er ikke det litt traurig, at det eneste vi har felles er at vi har lest noen felles tekster? Har det noen innvirkning på faget, på det vi gjør?

Antiautoritær kanonisering av autoriteter

Jeg mener at en kanon har en slik samlende og definerende rolle i vårt fag, ikke bare fordi den representerer et slags minste felles multiplum, men fordi den også har en betydning for hvordan vi praktiserer faget, for hva faget er. Jeg snakker ikke nå om akkurat denne spesifikke samlingen av norske sosiologitekster, men det i seg selv at klassikertekster er så sentrale for oss som de er. Det at vi leser og diskuterer disse felles grunntekstene, som forbindes med forfatternavn som får en litt merkelig autoritativ stilling i et ellers ganske antiautoritært fag, gjør at vi øves opp i å tenke på samfunnsanalyser som en forfatters perspektiv på noe, ikke som sannheten om verden. Og når vi gjennom studietida i stedet for å lære om velferdsstaten, eller familien, som en faktisk

størrelse hvis historiske eller juridiske utvikling vi bare har å pugge, men som et fenomen som er skrevet om av ulike forfattere med ulike innfallsvinkler, så læres vi opp i analytisk tenkning.

Nettopp det at det ikke finnes én autoritativ definisjon av begreper som klasse, patriarkat eller stat, men at det finnes ulike og motstridende definisjoner i tekster av ulike forfattere som alle regnes som autoriteter, er et utmerket utgangspunkt for å lære nye brukere av faget opp i å tenke sjøl. Det som kan virke som et paradoks – plassen en slik borgerlig kanonisering av autoriteter har i et fag som altså ellers setter sin stolthet i å være antiautoritært – er kanskje ikke så paradoksalt: Det er nettopp mangfoldet av autoriteter, uenige seg i mellom, som relativiserer deres autoritet og viser tydeligere enn noe annet at sannheten om samfunnet så vel som vitenskapen ikke er gitt. For meg er sosiologi et mer analytisk fag enn en del andre fag, blant annet nettopp på grunn av klassikertekstenes rolle i faget.

Kan man vedta en kanon?

Det er likevel mange gode grunner til å stille spørsmål ved kanontekningen. Dersom man opererer med ei liste med tekster som skal hogges i fjell, så er det åpenbart en fare for stagnasjon. Hvilke tanker og hvilke tekster som er de

viktige, de gode, kan ikke bestemmes en gang for alle, de må åpenbart utvikle seg kontinuerlig. Det er jo også vitenskapens natur, at sannheten hele tida er

betinga, at den hele tida skal utsettes for kritikk og potensielt revideres. Det er absolutt grunn til å spørre seg hva det er kanonkomiteen egentlig har gjort for noe: Kan man vedta en kanon? Er ikke en betingelse for at en tekst kanoniseres at det foregår en sakte og uuttalt utsiling, en langsom prosess hvor ingen spesifikke personer tar beslutninger på spesifikke tidspunkt, men hvor noen tekster bare har en tendens til å overleve tusen små ulike og implisitte beslutninger over tid for så å bli stående og ►

«Vi burde gripe anledningen oftere til å diskutere uenigheter om hva fagets kjerne er»

gjenkjent av mange som en god tekst? De tekstene i verdens skjønnlitteratur som har blitt stående, er ikke de resultatet av en mindre intensjonell og styrt prosess? Er det egentlig særlig meningsfullt å sette ned en komité og vedta seg fram til en kanon?

Motsetningen mellom disse to veiene fram til kanondannelse er ikke så stor som man først kunne få inntrykk av. Også prosessen med de tusen usynlige og kanskje ikke så gjennomtenkte beslutningene har i seg en god andel komitévedtak. Beslutninger om hvilke romanutdrag som skal med på skolepensum, beslutninger hos en antologiredaktør og i forlag, har selvfølgelig vært med på å påvirke den samlinga av verk som på et gitt tidspunkt oppfattes som den litterære kanon. Og på samme måte som i verdens skjønnlitteratur, så er det i norsk sosiologi tusen små beslutninger, om hvem som skulle få støtte til å utgi en forskningsrapport som bok, og hvilke tekster som skulle med på pensum osv., som har lagt premissene for hvilke tekster som kom med på radaren for komiteen som har satt sammen akkurat denne kanonen her.

Noe av grunnen til at jeg har sansen for at man har bestemt seg for å nedsette en komité og vedta at akkurat disse tjudefem tekstene skal utgjøre en norsk sosiologisk kanon, er den kranglinga et slikt prosjekt kan skape. Om det ikke har blitt så mye bråk ennå, så håper jeg inderlig det blir heftige diskusjoner framover. Når man skal lage en liste over kanoniserte verk, er grensene for akkurat hvilke tekster som kommer med eller ikke, kontroversielle. Komiteen må dermed begrunne sine valg. Og det er da diskusjonen begynner å bli interessant.

De tjudefem små essayene som komiteen har forfattet for å rettferdiggjøre sine valg, er veldig fin lesning. Disse begrunnelsene hadde ikke kommet på bordet om ikke dette var et eksplisitt og formalisert komitéarbeid. Dette er strålende. Ikke bare kan vi krangle om hvilke tekster som burde vært med og ikke med, men vi kan også krangle om hvorfor. Jeg ser for meg intense diskusjoner mellom sosiologer som er

rungende enig i at Gudmund Hernes burde være med, men fullstendig uenig i hvorfor. Jeg ser også for meg festlige diskusjoner mellom folk som er skjønt enig i at det var et stort feiltrinn å inkludere Stein Rokkan, men som har klart ulike grunner for sitt standpunkt. Slike diskusjoner handler ikke om enkelttekster eller enkeltforfattere, de handler – i det minste i sine beste øyeblikk – om hva sosiologi er og skal være. Gjennom krangler om kanon kan vi holde levende en refleksjon og en diskusjon om hva faget vårt er og skal være.

Kanonisk uenighet – et utgangspunkt for faglig selvrefleksjon og styrke?

Da jeg i min doktoravhandling sammenlignet hvordan historikere ved norske, franske og engelske universiteter definerte og praktiserte disiplinen sin, utmerket de norske seg ved hvor enige de var. I motsetning til hva som var tilfellet i Frankrike og England, var de tjuen norske historikerne jeg intervjuet, rørende enige om hva faget var for noe, og hvordan det skulle praktiseres. Da NFR-evalueringen av historiefaget forelå i 2008, var jeg ikke overrasket over den kritikken de fikk over mangelen på diskusjoner i faget om både teori- og metodespørsmål, i det hele tatt en mangel på diskusjon om disiplinen selv på tvers av temaer og perioder.

Når nå vi sosiologer skulle få vår evaluering, så jeg for meg mye vi kunne kritiseres for, men i min naivitet tenkte jeg at vi ikke ville ha akkurat dette problemet til felles med historikerne. Jeg tenkte at fragmenteringen, uenigheten om teori og metode og bindestreksososiologiens dominans som så ofte ellers beklages, nettopp gjør at vi må diskutere hva sosiologi er og skal være oftere enn det historikerne må. Jeg tenkte på denne uenigheten som en potensiell styrke for faget. Men da evalueringen kom, så fikk vi nøyaktig samme kritikk som historikerne. Og når jeg bare tenker meg om to sekunder, så er det ikke særlig overraskende: Også sosiologien i Norge svekkes av mangelen på diskusjon på tvers av subdisiplinene. Jeg har nå erfaring fra

UIOS 200-ÅRSJUBILEUM

Fredag 2. september 2011 er det 200 år siden den danske kong Frederik VI besluttet at Norge skulle få eget universitet. Mange arrangementer finner derfor sted gjennom helgen, æresdoktorer kreeres (mon tro om det er noen sosiologer blant dem), og det blir fest både for gjester, studenter og ansatte.

STORKONFERANSE II

7-10. september 2011 finner årskonferansen til European Sociological Association (ESA) sted i Geneve. Sosiologer fra hele verden kommer for å diskutere hva arrangørene kaller "social relations in turbulent times". Mer informasjon på: <http://www.esa10thconference.com/>

to ulike norske universitetsinstitutter hvor det virker akkurat like vanskelig å få et felles forskningsseminar for hele instituttet til å fungere. Konfliktsky sitter vi musestille inne på våre kontorer og holder på med vårt for å unngå bråk med våre kolleger.

Det synes jeg ikke vi skal. Altså, poenget mitt er ikke at vi skal gå inn for bråk og usaklige krangler, men at vi absolutt burde gripe anledningen oftere til å diskutere uenigheter om hva fagets kjerne er. Selv om jeg nå har snakket varmt om kanonen, så mener jeg slett ikke at det å diskutere en slik kanonliste er alt som skal til, eller det viktigste vi kan gjøre. Men det er ett utgangspunkt blant flere for diskusjon og refleksjon om hva sosiologi skal være. Jeg ønsker den velkommen. Jeg er også glad for å ha funnet igjen på denne lista noen av de tekstene som gjorde at jeg ikke hoppa av den gangen på grunnfag. Og jeg er også fornøyd med at det er tekster her som jeg ikke har lest, slik at det fortsatt er godbiter igjen til de dagene hvor min egen forskning kjeder meg, og jeg trenger en faglig oppmuntring eller en velformulert provokasjon.

Marte.mangset@sos.uib.no

Sosiologer gjør det ikke i grupper

Av: Sverre Vigeland Lerum

Akademia byråkratiseres, Eia harselerer – men hvordan stiller Norsk sosiologforening seg til hva som skjer med arbeidsvilkårene for sine medlemmer?

– Sosiologi, og samfunnsfagene sliter i motvind, sier leder for Norsk sosiologforening (NSF) Randi Wærdahl.

Hun viser til en notis i *Forskerforum* hvor prestisjeuniversitetene i Storbritannia advarer mot for mange ”myke” fag i fagkretsen. Ifølge universitetene sier slike fag for lite om man er kvalifisert for videre studier.

– Sosiologi er under ytre press, i offentligheten i Norge og internasjonalt. Se på Eia-debat-ten, se på fokuset på naturfagene, fortsetter hun.

Samtidig utdannes det flere sosiologer, både med master og PhD enn noen gang tidligere, og det er færre stillinger på universiteter og i oppdragsforskning enn utdannede sosiologer. Dessuten har sosiologer som fagdisiplin utfordringer internt, i følge Wærdahl.

– Når sosiologer om 50 år ser tilbake, hva vil stå seg som klassikerne fra 2000-talls- sosiologi-ene? Rene empiriske studier er ferskvare, de går ut på dato. Vi må utvikle teoretisk kunnskap i kjernen av sosiologien, samtidig som empiriløse teoriutredninger ikke er veien å gå. At sosiologien er fragmentert er en utfordring for faget. Vi blir mer og mer spesialister på små felt. Det er nødvendig at sosiologer er eksperter på trykkesystemet eller samfunnets behandling av spesifikke grupper. Men det er en fare for at spesialisering fører til at vi ikke får til å skape en generell sosiologi å ta med inn i spesialistfeltene. Uten en ballast av en generell type sosiologisk innsikt vil også spesialistene tape. Kjernen i sosiologien forvitrer.

Du sier ”kjernen i sosiologien”, hva mener du med det?

– La meg ta tak i det Göran Ahrne [leder for Forskningsrådets evalueringsutvalg av sosiologi i Norge 2010. *journ. ann.*] etterlyste på Vinterseminaret. Han var opptatt av å styrke teoriutviklinga i sosiologien i Norge. Men hva er teoriutvikling? Sosiologer må undersøke det grunnleggende sosiale, det alminnelige og vanlige, svarte han. Det som får samfunnet til å gå rundt. Vi må ha teoretiske verktøy til å forstå hvorfor de fleste faktisk går på jobben, ikke bare finne ut av det motsatte.

Mange typer press

Som sosiologer vet vi at en samlet stemme overfor byråkratiserende systemer eller i forbindelse med promotering av kompetanse på arbeidsmarkedet gir gjennomslagskraft. Hva slags kollektiv er Sosiologforeninga?

– Vi er ikke en fagforening. Vi skal ikke føre saker for sosiologer, vi har ikke med ansatte å gjøre, vi gir ikke juridisk bistand. Ansettelsesforhold er ikke vår sak.

Så hva er egentlig foreningas rolle utad?

– Prinsipielt er det ingenting i veien for at sosiologforeninga kan ta mer plass i offentligheten, men vi har et uklart mandat. Det er medlemmene i sosiologforeninga som er foreninga, og det er ikke åpenbart hva medlemmene mener til enhver tid. Styret skal arrangere Vinterseminaret, medvirke i drift av tidsskrifter, følge opp lokallag, og drive representasjonsarbeid i Norge, Norden og internasjonalt. Dette er avgjørende, men svært tidkrevende arbeid for en frivillig driftet forening. Så klart oppfordrer vi alle medlemmer til å delta i offentligheten. Arbeidsutvalget, og jeg som leder, tar på oss ansvaret for å

«Rene empiriske studier er ferskvare, de går ut på dato»

legge til rette.

Kan du være mer konkret?

– Jeg er opptatt av at sosiologforeninga skal være en fellesskapsbygger. Vi skal styrke den sosiologiske identiteten for våre medlemmer. *Sosiolognytt* og lokallagene skal være medlemmenes viktigste arenaer. Her kan alle være med og her skal sosiologiens kjerne og aktuelle tema diskuteres. Dette er sosiologenes interne offentlighet.

Jeg henger meg igjen opp i dette med ”kjerne”. Er grunnforskning et ord for kjerne i denne sammenheng?

– Sosiologforeninga har ikke som mål om å være en pådriver for grunnforskning. Grunnforskning er vel og bra, men om en eller to sosiologer sitter og grunner på dyptpøyende spørsmål, når ikke det nødvendigvis ut til det brede lag av sosiologer av seg selv. Da risikerer også grunnforskning å bli en bindestreks-sosiologi. Vårt mål er å nå alle sosiologer, og *Sosiolognytt* og lokallagene er helt sentrale i dette arbeidet. Vi har et slags etterutdanningsprosjekt, som blant annet skal motvirke forvitring av sosiologers kollegialitet og sosiologiens disiplinære identitet. *Hva skal vi alle sammen debattere om?*

– Ta Eia-debatten om arv og miljø som eksempel. Slik jeg ser det, kan sosiologer ha to ulike tilnæringer til den. På den ene siden kan de gå inn i debatten som deltakere, og mene noe om hvordan arv og miljø innvirker på menneskers handlinger. En annen tilnærming er å undersøke debatten utenfra. Naturvitenskapen har gjort voldsomme framskritt med å forstå

menneskets genetiske disposisjoner, sykdommer osv. Folk flest adopterer etter hvert disse måtene å forstå omgivelsene på. Grunnlaget, eller kunnskapen folk har til å orientere seg i verden, endres. Dermed står vi overfor en samfunnsendring, folk orienterer seg i verden ut fra andre holdepunkter enn tidligere. Poenget er at undersøkelsen av disse holdepunktene ikke kan forklares ut fra genetik. Diskusjoner med slike perspektiver er noe særegent for sosiologer. Og jeg synes sosiologer skal diskutere og være med på å utvikle kunnskap om det vi er best på.

Lokalt ansvar

Kanskje finner vi egne perspektiver, en særegenhet vi kan kalle sosiologi, dersom vi finner en egnet måte å debattere på?

– Vi i Arbeidsutvalget, eller styret sentralt, legger til rette for slike diskusjoner, men det er lokallagene som skal provosere og engasjere. For et medlem av sosiologforeninga skal lokallaget være der det skjer. Arbeidsutvalget og jeg som leder har en begrenset rolle inn i selve diskusjonen. Vi er pålagt mer pragmatiske oppgaver som å forvalte pengene fra kontingenten som medlemmene betaler inn, hvor hovedprinsippet er rettferdig omfordeling. Pengene skal komme alle til gode, og ingen liten klikk av sosiologer skal kunne stikke seg bort på et hotell på Sosiologforeningas, eller rettere sagt, medlemmenes regning.

sverre.lerum@gmail.com

Intern tillit, ekstern mistillit?

Av: Arve Hjelseth

Den omfattende evalueringen erklærte – uten å være ukritisk – at norsk sosiologi holder relativt høyt nivå. Slik har faget fått styrket sin interne legitimitet. Det står nok dårligere til med den eksterne. Det har vi sjansen til å gjøre noe med, hvis flere sosiologer tør å være mindre navlebeskuende.

2010 ble et litt merkelig år for norsk sosiologi. I offentligheten fikk faget kjørt seg kraftig av eks-sosiolog Harald Eia. Offentligheten var mindre interessert i at faget kom til dels veldig godt ut av den omfattende evalueringsprosessen det var gjennom. Gode nyheter er som kjent bare gode for dem nyheten handler om. For dem leser er godt nytt ofte bare kjedelig.

Jeg har skrevet nok om Hjernevask i tidligere utgaver av Sosiolognytt, så jeg skal ikke tvære stort mer på det. Men selv om programmet var basert på journalistiske metoder hinsides både fornuft, integritet og moral, er det to forhold som er verdt å merke seg: For det rammet ikke kritikken bare kjønnsforskere og enkelte konstruksjonistiske tåkefyrster. Den var ment å ramme store deler av sosiologien, og tillike også den skrivende klassen mer generelt (for eksempel Cathrine Sandnes og Knut Olav Åmås). Det løser altså ikke sosiologiens utfordring å markere avstand til Agnes Bolso og Jørgen Lorentzen.

For det andre illustrerer den folkelige reaksjonen, hvor Eia/Ihle åpenbart hadde bred støtte, at sosiologien ikke har noen spesielt høy stjerne. Jeg tror ikke fagets eksistens bør legitimeres ved at vi gjør oss lekke hverken for folk flest eller for politikere, men helt likegyldige kan vi heller ikke være. Jeg tror ikke populariteten til Hjernevask tyder på at evolusjonspsykologien

ga folk alle svar de var ute etter. Trolig var det like viktig at sosiologien ofte stiller og svarer på spørsmål som oppleves som lite relevante for andre enn den utdanningsmiddelklassen sosiologene selv tilhører. Det er for mye selvbiografisk sosiologi og for lite nysgjerrighet på alternative livsorienteringer.

Sosiologi for folk færrest

Sosiologer, i hvert fall de av oss som snakker og skriver en del offentlig, lever nemlig ikke spesielt gjennomsnittlige liv, uansett hvor mye vi påberoper oss å gjøre nettopp det. Rett nok har de fleste sikkert en nokså gjennomsnittlig inntekt, men utover det tilbringer de fleste tilværelsen med utgangspunkt i utdanningsmiddelklassens livshorisont. Det er en kjent sak at perspektiver og problemstillinger formes av ens egne orienteringer. Det er derfor viktig å være klar over hvilke begrensninger som oppstår hvis

vi gjør våre egne liv til målestokk og retningslinje for andres livsambisjoner. Slik sosiologien ser ut fra utsiden, tror jeg det fremstår som om en litt for stor

andel av den har utdanningsmiddelklassens erfaringer og utfordringer som premiss. Denne klassen er selvsagt både relativt stor og ikke minst er dens verdiorienteringer antakelig i framgang, men det er likevel ikke noen grunn til å universalisere disse erfaringene.

For viktige grupper er imidlertid sosiologien skrevet av mennesker som er helt annerledes enn dem selv, og om temaer de ikke kjenner seg igjen i eller har noe forhold til. I praksis kan dette for eksempel bety følgende: Da kontantstøtten ble introdusert i 1997, var både jeg og de fleste sosiologer massivt i mot (jeg ser her bort fra den eiendommelighet at det satt tre sosiolo-

«Det er for mye selvbiografisk sosiologi og for lite nysgjerrighet på alternative livsorienteringer»

«Fra utsiden fremstår sosiologien tidvis som en argumentfabrikk for Arbeiderpartiets kvinnebevegelse»

Foto: Danwasey/Getty Images.com

påberoper oss å ha en viss respekt og interesse for. En slik respekt må bunne i noe mer enn at den skal ha like stor rett som alle andre til å hoppe på utdanningskapløpet og karrierestigen. I dag er spørsmålet om fordeling av fødselspermisjon en viktig familiepolitisk sak. Det er sterkt ønskelig at faget vårt klarer å formidle og tydeliggjøre skepsisen mot å tredele permisjonen, uavhengig av hva vi selv måtte mene om det. Fra utsiden fremstår sosiologien nemlig tidvis som en argumentfabrikk for Arbeiderpartiets kvinnebevegelse.

De andre klassene

Det finnes viktige kulturelle strømninger som avviser utdanningsmiddelklassens ambisjoner, livserfaringer og verdiorienteringer. Det er ikke alle som kjenner seg igjen i problemstillinger knyttet til utfordringene utdanningsmiddelklassen har med å kombinere to karrierer i utfordrende og identitetsskapende arbeidsliv med barn og fritidsinteresser. Ei heller er det slik at alle går rundt og bruker all sin ledige tid på å gruble over sin egen identitet og hvordan denne konstrueres gjennom forbruksmønstre, praksisformer eller fritidsinteresser. Slike problemstillinger vinner bare gehør hos en begrenset del av befolkningen, nemlig det sjiktet vi selv tilhører.

Sosiologien må selvsagt fortsette å stille forunderlige spørsmål, og ikke minst gi kontraintuitive svar. Det er verdifullt og kan snu opp ned på våre forestillinger både å se det interessante i det hverdagslige, og å se det trivielle i det tilsynelatende unike og sære. Men slike problemstillinger kan nettopp ta utgangspunkt i erfaringer og anskuelser vi selv ikke deler. Det er både interessant og tidvis givende å være sosiolog på seg selv, men like viktig er det å gi stemme til dem som har færre, eller i det minste mindre innflytelsesrike, offentlige kanaler å uttrykke seg i enn oss.

ger som var kontantstøttetilhengere i Bondeviks verdikommisjon). Jeg mener fortsatt at kontantstøttens utforming hadde og har en meget dårlig innretning, spesielt fordi økt samvær med barn ikke er en forutsetning for å utløse støtte. Jeg mener også som de fleste andre at den kan konservere problematiske kjønnsroller, ikke minst blant etniske minoriteter.

Samtidig mener jeg i dag at deler av motstanden mot kontantstøtten – også fra min side – var basert på manglende respekt for alternative livsorienteringer, ikke minst i arbeiderklassen, som jeg og enkelte andre sosiologer fortsatt

arve.hjelseth@svt.ntnu.no

Publikasjoner, poeng og penger

Av: Kenneth Dahlgren

At publikasjonspoeng i dag legges til grunn for bevilgninger til forskning er ikke spesielt merkelig. Det er jo enkelt. Men med fare for å være litt vel uoriginal: er det riktig?

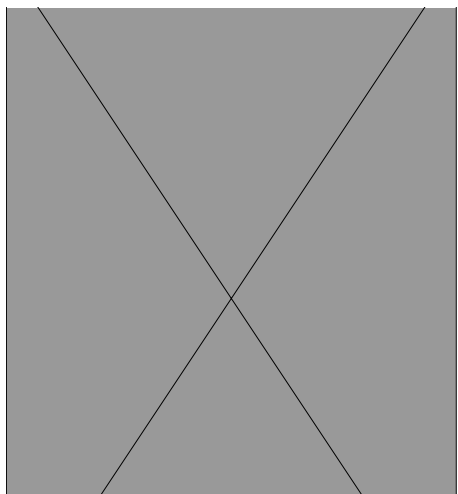
Ifølge Fagerberg-utvalget har Høgskolen i Narvik Norges mest produktive forskere, fordi de publiserer mest. Rektor ved Universitetet i Oslo, Ole Petter Ottersen, skrev i *Aftenposten* i februar 2011 at han var uenig i denne konklusjonen, fordi han anser datagrunnlaget for vurderingen som utilstrekkelig.

Produktivitet er imidlertid, fra begge sider, ansett som et spørsmål om antall. Ikke innhold. Selv om Ottersen i sitt *Aftenposten*-innlegg riktignok skiller mellom produksjon og funksjon: “[E]n ensidig vurdering av publikasjonspoeng gir et høyst ufullstendig bilde av universitetenes og høyskolenes innsats i det norske samfunn. Universiteter skal danne og utdanne, engasjere seg i samfunnsdebatten, og har et lovpålagt ansvar for formidling og innovasjon”.

Spørsmålet er om produksjon og funksjon kan skilles? Er ikke funksjonen produksjonen, og dersom de skilles så er det fordi produktet er misforstått? Dersom vi definerer publikasjonspoeng som det sentrale og styrende prinsipp, i praksis, så blir publikasjonspoeng viktigst. I sin konsekvens. Kvaliteten på det som formidles blir dermed et underordnet prinsipp.

Vitenskap vs. tellekanter

Vitenskapens rolle i samfunnet er å bidra til økt allmenn velferd. Dette er i det minste det eneste grunnleggende, forsvarlige argumentet for offentlig støtte av forskning. For oss sosiologer

Anne Lise Ellingsæter

handler denne rollen i hovedsak om å formidle innsikt i sosiale ordninger og prosesser. Hvis vi lykkes, bidrar vi til skrittvis tiltak mot et bedre samfunn. Dette kan finne sted gjennom generell, offentlig kunnskapsdannelse, eller ved at resultatene av studier legges til grunn for politiske vedtak.

Det er en selvfølge at forskere dokumenterer sin forskningsaktivitet gjennom å registrere sine publikasjoner, fordi det legitimerer forskning som virksomhet, sier forskningsleder Anne Lise

Ellingsæter ved Institutt for sosiologi på Universitetet i Oslo (UiO) til *Sosiolognytt*. Samtidig er det særlig to bekymringer ved tellekantsystemet hun mener utmerker seg: Den ene er at systemet ikke kan ses isolert fra andre sider ved utviklingen av universitetene, der økonomiske incentiver og resultatmåling øker på. Det er en negativ utvikling, sier hun. En annen bekym-

ring er hvis tellekant-tenkningen i økende grad vil gjennomsyre kriteriene for hva som er god forskning, hvis kvantitet overtar for kvalitet som viktigste kriterium. Særlig ved tilsetninger kan en slik tenkemåte få uheldige negative konsekvenser.

Til *Sosiolognytt* trekker instituttleder Marit Reitan ved Samfunnsvitenskapelig Fakultet ved NTNU på sin side frem en annen funksjon ved fokuset på publikasjonspoeng som hun anser som viktig i denne sammenhengen, nemlig at det stiller et krav til forskeren om å orientere seg i et faglig formidlingslandskap – til å skaffe seg oversikt over hvilke tidsskrifter man har til rådighet og hvilke som i best grad ivaretar materialets relevans. På den andre siden kan denne refleksiviteten føre til at forskere prioriterer publikasjonsformer som gir mest uttelling, på bekostning av andre viktige oppgaver. For eksempel utarbeiding av gode lærebøker.

Utilsiktede bivirkninger?

Publiseringer vurderes, som kjent, ut fra faglige hensyn, og kan aldri reduseres til ren ”tekstproduksjon”. Likevel er det *tendenser* i tiden som peker mot en utvikling hvor ”bokstavene” i seg selv blir tilnærmet like viktige som ”ordene” de utgjør. Mer eller mindre hypotetiske tendenser utmerker seg i denne sammenhengen. Institutter ser seg nødt til aktivt å fordele forfatteransvar etter nødvendighetsprinsipper. Forfattere anser i et selverkjennende øyeblikk egen tekstproduksjon for i hovedsak å stå til en middelmådig karakter, og at kunnskapen som genereres ofte forblir forbeholdt faginterne tidsskrifter som aldri når ut til en arena hvor tekstene potensielt kunne hatt gjennomslagskraft. En tekst er verdiløs dersom den verken leses eller tas til etterretning på andre måter. Imidlertid så har historien vist oss at tekster kan fungere som tidsinnstilte bomber, og ikke nødvendigvis eksploderer på nedslag.

Dette kan forstås som et argument for telle-

«Vitenskapelig ansatte formidler fordi de har noe på hjertet, ikke fordi det ligger et økonomisk incentiv bak»

Marit Reitan

kantsystemet, men *ikke* som et argument for et tellekantsystem som oppfordrer til deltakelse for deltakelsens skyld. Fortsatt høye på VM-rusen, kan vi trekke paralleller til sportens verden: Ingen henger seg opp i hvor mange løp den enkelte skiløper går hvert år – det er personen som vinner løpene, fordi hun er bedre enn de andre, det handler om. Dersom man finner sammenheng mellom deltakelsesfrekvens og det å vinne, så vil kanskje kvantitet ha noe for seg.

Men da må man igjen se på hvem der vinnes over. Hvis X vinner hvert eneste løp, med unntak av dem hvor enten Y eller Z også deltar i, så er ikke X best. Uansett hvor få løp Y og Z deltar i. Men

X kan selvsagt fortsatt være god.

Interne incentivsystemer

En viktig utfordring for forskningen, er å realisere sitt materiale i samfunnet og overskride fagintern tidsskriftsaktivitet preget av kollegial anerkjennelse. En løsning kan være å følge eksempelet til Universitetet i Agder (UiA), som aktivt belønner dem som engasjerer seg i foredragsvirksomhet og kronikkskriving – en praksis som blant annet førte til en fordobling av antallet kronikker i forhold til året før. ▶

Slike tiltak stimulerer potensielt det offentlige engasjementet, men det medfører samtidig spenninger: Det forskningsverden finner viktig, er ikke alltid like spennende for massemediens folkelige orientering, og det å være aktiv i offentligheten krever investering av tid. Tid forskningsprosjekter ikke har overflod av. En intern løpende belønning av egne aktive ansatte er heller ingen bærekraftig løsning å bygge opp nye prosjekter på, og hvilken nytte har samfunnet av en vitenskap som terper på innøvde punchlines fremfor å grave frem ikke-erkjente sider av den midlertidige samfunnsvirkeligheten?

Ifølge Marit Reitan er dette heller ikke tilfelle. Ved NTNU praktiserer SVT-fakultetet en tilsvarende intern belønningsmodell som ved UiA. Reitans erfaring er at vitenskapelig ansatte formidler fordi de har noe på hjertet, ikke fordi det ligger et økonomisk incentiv bak. Imidlertid kan et slikt incentivsystem *synliggjøre* den offentlige deltakelsen – ikke nødvendigvis med fokus på den enkelte forsker, men ved å posisjonere instituttets engasjement i den offentlige debatt. Interne incentivsystemer med fokus på allment rettet formidling kan, med andre ord, tydeliggjøre i hvilken grad instituttsektoren og det enkelte institutt lever opp til idealet om formidling i bred forstand.

Ved UiO er det ingen umiddelbare planer om å innføre et system som dette. Anne Lise Ellingsæter, mener at incentivordninger rettet mot kronikker og foredrag bygger på en forestilling om at det er for få forskere som ønsker å delta i samfunnsdebatten. Som også Marit Reitan er inne på, så oppleves ikke dette som et problem. Snarere tvert imot. Tilbudet er langt større enn etterspørselen, sier Ellingsæter.

Løsningen er... forskningsjournalistikk?

I bunn og grunn så kan man si at dette handler om forholdet mellom vitenskap og samfunn. Nei: vitenskapen i samfunnet – hvordan utvikle gode metoder for å identifisere og sikre finansiering til viktige forskningsprosjekter. I et kunnskapssamfunn bør dette skje i bred dialog. Med-

ienes rolle blir slik sentral.

I en nylig publisert rapport, utarbeidet av professor Torben Hviid Nielsen og undertegnede i forbindelse med det Europakommisjonsinitierte prosjektet MASIS (Monitoring Policy and Research Activities on Science in Society in Europe), fremkommer det at norske mediers fokus på forskning i hovedsak er orientert mot nyhetsverdi. Derfor er det som regel generelle nyhetsjournalister som også står bak oppslagene. Totalt anses det kun å være et sted mellom 30 og 40 journalister (inkludert internett) i Norge som har vitenskap og/eller teknologi som sitt primære felt. Riktig nok eksisterer Norsk forening for forskningsjournalister, men som en organisasjon uten ansatte, preget av lav aktivitet.

Med et økt fokus på forskningsjournalistisk utdanning og økte bevilgninger til medier tilpasset forskning og forskningspolitiske spørsmål, som ikke var forbeholdt de spesielt interesserte, ville offentlighetens granskende øye potensielt bli drastisk skjerpet. Synligheten i forskningen ville være bedre og tydeligheten i de interessante spørsmålene likeså. Men for ikke å frata forskerne formidlingsansvar, bør en tilsvarende styrking av folkelig formidlingssevne integreres i de høyere utdanninger. "Forsker Grand Prix" er her et interessant konsept å trekke inn, hvor doktorgradsstipendiater konkurrerer i populærkulturell formidling, selv om dette i for stor grad er basert på karismatisk "X-faktor" til at det skal kunne ha noen institusjonalisert relevans.

Altså er vi tilbake til det velkjente faktum at publikasjonspoeng spiller en sentral rolle i forskningssektoren. Spørsmålet er om denne rollen er for stor? Dersom offentligheten besittet tilstrekkelig med kompetent personell til å finne og løfte frem de viktige sakene, som kunne skape bredt engasjement og debatt, og dersom forskerne var bedre trent i å fremstille sine funn, så ville kanskje andre kriterier kunne få større plass?

Kenneth.dahlgren@akan.no

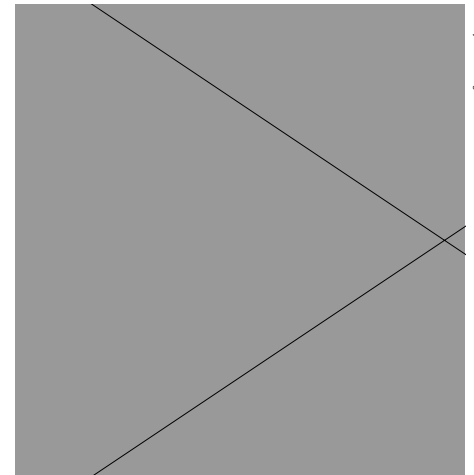
Av: Kjetil Nordengen

Ønsket om et kultursosiologisk program i Norge vaier høyt hos den nydisputerede Håkon Larsen. I sin doktoravhandling om svensk og norsk allmennkringkasting tilbyr han tungtveiende argumenter.

På Litteraturhuset i Oslo møtes to unge, aspirerende sosiologer. De er omtrent like gamle, cirka 30 år. Den ene sliter med å fullføre masteroppgaven sin og bruker heller tid på å skrive for *Sosiolognytt*. Den andre har nettopp fullført doktorgradsavhandlingen sin, og blir derfor intervjuet av *Sosiolognytt*. Sistnevnte, Håkon Larsen, har gjort en sammenlignende studie av legitimeringsretorikken til svensk og norsk allmennkringkasting, og mener eliteangst i Norge gjør at NRK blir for feige på folkeopplysningen.

Hvordan skiller svensk allmennkringkasting seg fra den norske?

– Hovedskillet er at debatten i Sverige gjennomgående er mer prinsipiell. Allmennkringkasting er i Sverige viktigere enn noensinne som et korrektiv til homogeniseringen som følger med kulturell globalisering, amerikaniseringen og de store medieimperienes oppkjøp av medieinstitusjoner over hele verden. SVT sees som en motvekt mot dette trykket utenfra. Dette er faktisk samme retorikken som de kommersielle kringkasterne, TV2 i Norge, brukte på 90-tallet. Der ble det argumentert for at man trengte et korrektiv til allmennkringkasterne fordi de var så dominerende i det nasjonale mediemarkedet. Og at det var vanskelig å konkurrere mot dem. Nå bruker allmennkringkasterne de samme argumentene, bare på et globalt plan. De er de små som må kjempe mot de globale medieimperiene. I Norge er retorikken mer innstilt på bevaring av norsk språk og kul-

FAKTA

Navn:
Håkon Larsen

Ph. D. i sosiologi fra institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

Disputerte:
Disputerte 4. mars 2011 over avhandlingen "Legitimeringen av allmennkringkasting i Norge og Sverige".

Ansatt:
Jobber som seminarleder ved Universitetet i Oslo og som foreleser ved Høyskolen i Telemark.

tur. Her hjemme er det *norskheten* som står som korrektiv. I Sverige er det kvalitet og anti-kommersialisme som trekkes fram. Det får det utslag at svenskene har en mye sterkere folkeopplysningsprofil. *Folkbildingen* i Sverige står sterkt, mens i Norge er folkeopplysning et gammelt, utdatert begrep.

Hva tror du dette kommer av? ▶

- At svenskene kan tillate seg en mer abstrakt og prinsipiell legitimeringsretorikk henger nok sammen med at de har en mer elitær både kultur og offentlighet enn i Norge. Altså, likhetsidealet står sterkt i begge land, sosialdemokratisk og politisk sett. Men kulturelt sett er likhetsidealet sterkere i Norge enn det er i Sverige. Det er mer rom for elitekultur i Sverige. Og den type retorikk som svenskene bruker ville nok oppfattes som for elitær for et norsk publikum.

Du kobler dette til historiske relasjoner mellom de nordiske landene?

- Det gjør jo noe med blikket. Vi er liksom alltid lillebroren til Sverige selv om vi har dobbelt så stort BNP og svenskene ser opp til vår økonomiske status. Kulturelt sett er det fortsatt sånn at det er stas når norske hendelser blir omtalt i svenske aviser, mens svenskene ikke bryr seg en døyt om hva vi måtte mene om dem.

Hva med funnene dine? Motsier de noen etablerte sannheter? Er det noen normative sider som for eksempel NRK burde ta inn over seg?

- NRK har et behov for å nå mange med alle programmene sine. Å dele i to kanaler slik NRK gjør fører til at folkeopplysningsambisjonen blir litt borte. Det blir mer en nisjeoppløsing enn et allmenntilbud. Målet med folkeopplysningen er jo å gjøre det enklere for de som ikke er interessert i å se på dokumentar til å se på den. Så det ligger vel en underliggende kritikk her, av at NRK har beveget seg litt for langt i kommersiell retning. De har vært litt for opptatt av å konkurrere med TV2. De baserer mye av legitimiteten sin på oppslutning, og det kan bli en hvilepute som gjør at de satser mer på det trygge enn på utfordrende konsepter. De blir opptatt av å nå alle hele tiden.

Bred innfallsvinkel

Hvordan fattet du interesse for allmennkringkastingen som temaområde?

- Det er jo en meget sentral kulturinstitusjon i Norge hele 1900-tallet og som står overfor store utfordringer med både digitaliseringen og

globaliseringen. Det er interessant å se på disse tradisjonelle institusjonene i en tid med endring.

Hvordan har du angrepet studieobjektet empirisk?

- Jeg har analysert tre ulike kontekster i hvert land. Både den kulturpolitiske legitimeringen av allmennkringkastingen, den offentlige debatten om allmennkringkastingen og hvordan henholdsvis NRK og SVT legitimerer seg selv gjennom strategidokumenter og årsrapporter. Jeg har sett på hvordan kringkastingsjefene fremfører budskapene sine i mediene, og jeg har gjort intervjuer med avdelingsledere i begge selskaper. Jeg har undersøkt hvordan de snakker og tenker om allmennkringkastingen i dag, om hvilken funksjon den spiller og hvilken rolle den bør spille i framtiden.

Hva har du fokusert på metodisk sett?

- Jeg har fokusert på retorikken og diskursene, ikke på konkrete programmer. Selv om dette selvfølgelig henger sammen. Jeg har kombinert diskursanalyse med amerikansk kultursosiologien, spesielt repertoarteorien, som er en del av den. Og jeg har hatt veldig god bruk for et begrep fra Michelle Lamont og Laurent Thévenot om nasjonale kulturelle repertoarer. Om hvordan historiske, sosiale, kulturelle og politiske tradisjoner manifesterer seg i kulturelle repertoarer, som påvirker hvordan man snakker om og forstår verden. Og som vil påvirke enhver som deltar i offentlig debatt. Så jeg har også forsøkt å si noe mer generelt om den svenske og det norske kulturelle repertoaret. *Nasjonal habitus* er et beslektet begrep, som sier noe om hvordan man er vokst opp i og sosialisert inn i en kultur. Det er én side av dette repertoaret. Men så går det også an å forholde seg til det strategisk til det i en sånn type legitimeringsretorikk som den jeg har sett på. Å strategisk fremføre argumenter som passer i den nasjonale kulturen.

Kultursosiologisk programmerklæring

Proveforelesningen din har blitt omtalt som en kultursosiologisk programmerklæring. Hva mener folk med det?

- Proveforelesningens tema var "Kultursosio-

logiens betydning for studiet av allmennkringkastingen. Metodiske og teoretiske aspekter". Da fant jeg at dette var en anledning til å trekke fram kultursosiologien og vise hvor mye spennende som skjer internasjonalt i kultursosiologien, for et norsk sosiologipublikum. Så da tok jeg meg friheten til å lage en type programmerklæring for kultursosiologien der jeg brukte allmennkringkastingen som en egnet case for å anvende et kultursosiologisk apparat.

Ifølge din veileder Anne Krogstads disputastale gikk du ut "med høy sigarføring og skisserte en veldig offensiv, nesten visjonær programmerklæring for den brede kultursosiologien, som du mente skulle innta en lederstilling i sosiologien".

- Jeg mener at en bred kultursosiologi har mye å bidra med til nesten et hvilket som helst fenomen i samfunnet. Ved at man er interessert i studiet av meningsproduksjon i det sosiale liv. Sånn sett så henter man mye inspirasjon fra antropologien. Hele antropologifaget handler i stor grad om det. Det får oss til å tenke bredere. En bred kultursosiologi overskrider smalere bindestrekksosiologier, og man trenger et program som ser det i en større sammenheng.

Hvilke teoretikere kan bidra til en slik overordnet kultursosiologisk tankegang?

- Jeg er inspirert av Jeffrey Alexander, som kanskje er det største navnet innen amerikansk kultursosiologi. Han har laget det han kaller "The Strong Programme in Culture Sociology", som jeg er delvis inspirert av. Og han trekker fram den sene Durkheim, den delen som antropologene har vært opptatt av, som handler om det symbolske og det rituelle. Durkheim er en viktig sosiologisk klassiker i et sånt program. Og antropologer som Clifford Geertz og Mary Douglas. De er jo antropologer, men er blitt klassikere innen kultursosiologien.

Du er jo veldig ambisiøs på kultursosiologiens vegne, og er selv kultursosiolog. Da regner jeg med at du har ganske høye ambisjoner selv. Hvor går veien videre for deg som ung forsker?

- Jeg klammer meg fast til håpet om universitetskarriere, jeg gjør det. Så jeg regner med at jeg skal holde ut med midlertidige kontrakter noen år. Muligheten til å ha et eget kontor, hvor du kan sitte og lese og tenke drive med egne ting i lengre perioder, det er en måte å jobbe på som tiltrekker meg i stor grad. Og da er universitetet det mest åpenbare stedet.

kjetil.nordengen@student.su.uio.no

Namibia: Der sosiologiske motsetninger leves

Av: Mette Lovgren

I Norge diskuterer vi hvordan forskning krever ressurser, og hvordan ressursene former forskningen. Men hvordan foregår dette i et postkolonialt land som Namibia?

Sosiolognytt har snakket med Ndeshi Namupala og dr.Volker Winterfeldt, begge forelesere og forskere ved sosiologisk institutt ved Universitetet i Namibia (UNAM), beliggende rett utenfor hovedstaden Windhoek. De forteller om en faglig utvikling som gjenspeiler samfunnsendringene. Blant annet foregår det en namibisering av sosiologien, som en slags gjennomgangstråd i de fleste forskningsområdene. Formålet er å finne gjenklang av namibisk empirisk forskning ved å rekonseptualisere sosiologisk kunnskap og paradigmer som vanligvis blir lånt fra metropoliske eller “vestlige” diskurser.

- Det meste av samfunnsforskning i Namibia omhandler HIV/AIDS-relaterte temaer, sier Winterfeldt. - Men det er mange forskningstemaer som er viktige i verden siste koloni; vold og trafficking, seksuell utnyttning og prostitusjon, postkolonial dynamikk i integrasjonen mellom tradisjonelle samfunn og “moderne” kapitalistiske samfunn; strukturelle effekter av positiv særbehandling og “black economic empowerment”. Og, fortsetter han; - Vi er opptatt av forsoning og sosiale konflikter som mestringsstrategier i sørafrikanske post-krig eller post-frigjøringsamfunn.

Koloniarens utfordringer

Fokuset er ikke overraskende dersom vi tar en titt på landets historie. I arealutstrekning er landet omtrent dobbelt så stort som Sverige, og med sine 2.1 millioner innbyggere omtrent

Ndeshi Namupala

halvparten av Norge. Namibia ble uavhengig fra landets siste koloniherre, Sør-Afrika, 21. mars 1990. Apartheid og hvitt minoritetsstyre ble erstattet av demokrati, og landet lever nå med egen-formulert lovkonstitusjon etter å ha vært kolonialisert av ulike nasjoner i mer enn 150 år. I 2008 ble arbeidsledigheten i den formelle økonomien vurdert til 51 prosent. Over 13 prosent av populasjonen har HIV/AIDS, og forventet levealder er 52 år. To år etter uavhengigheten fra Sør-Afrika ble Universitetet i Namibia (UNAM) opprettet. I dag har UNAM 13 000 studenter og 17 000 uteksaminerte, fordelt på 10 campuser.

Hvordan er finansieringssystemet lagt opp?

- Det meste av forskningsfinansieringen vi mottar, er fra kilder utenfor Namibia. UNESCO, Volkswagen Foundation, UNDP og UNFPA er blant de som gir oss midler. Vi får også finansiering fra afrikanske finansieringskilder, men i en svært begrenset grad. Vi kan for eksempel søke Human Science Research Council of South Africa og National Research Foundation of South Africa, sier Namupala og Winterfeldt.

Volker Winterfeldt

- Nylig har universitetet også begynt å finansiere forskning. Frem til nå har ikke universitetet hatt et insentivsystem for forskning og publisering, forteller de to. Uten statlig finansiering, er det opp til hver enkelt organisasjon eller bedrift hva det skal bli forsket på: - Forskningsområdene for sosiologi i Namibia er tett knyttet til hvor vi kan få finansiering, og handler oftest om HIV/AIDS-relaterte temaer, sier Winterfeldt, og Namupala utdyper: - Temaer som urbaniseringsprosesser og rural utvikling blir neglisjert.

Gode intensjoner, dårlig oppfølging

Hvor involvert er myndighetene i den sosiologiske utviklingen?

- Den namibiske regjeringen ønsker og håper på en rask sen-industriell utvikling. Derfor er fokuset i akademia på kvalifisering av menneskelige ressurser innenfor fag som geologi og ingeniørvirksomhetene. For å håndtere overlevningene etter vår kolonialiserte fortid fokuserer vi også på medisin- og helsefag, samt utdanningsfag. Gitt dette, forklarer Namupala, og gitt at Namibia er et lite land med 2.1 milli-

Foto: DA World Feedback

oner innbyggere og bare 200 000 skattebetalere, står samfunnsvitenskapelige fag langt ned på prioriteringslisten. Dette er til tross for presserende sosiale problemer, som oppstår på grunn av fattigdom og rase- og klasseulikheter. Winterfeldt fortsetter:

- I akademia har det også lenge vært fokusert på utdanning fremfor forskning. Lenge hadde vi kun 6 vitenskapelig ansatte på sosiologisk institutt. I tillegg til at mye av vår tid blir lagt på undervisning, må vi også gjøre det administrative arbeidet. Fakultetet for humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag har én sekretær, og denne jobber på dekanens kontor. Vi har heller ingen assistenter til å gjøre ting som kopiering eller annet praktisk kontorarbeid; alt dette faller på den enkelte foreleser selv.

Namupala legger til at de har begrenset tilgang til internasjonale tidsskrifter. - De tidsskriftene vi har tilgang til, er gjennom biblioteket, men biblioteksressursene er svært begrensede og tar lang tid,

Men den store utfordringen ligger i beregningen av arbeidsmengde. For omtrent ti år siden introduserte universitetet en neo-liberal formel hvor hver time forelesning gir en time til forberedelser. Winterfeldt og Namupala forklarer at forberedelse også omfatter å rette eksamensbesvarelser, veiledning av studenter og alt annet - og husk at de har så godt som ingen administrativt ansatte.

- Formelen tilsier at vi skal sitte igjen med 40 prosent av arbeidsuken til forskning, men i realiteten blir det langt mindre, konkluderer de.

Dette er misbruk av ressurser ettersom de ser på Namibia som en sosiologisk gullgrube:

- Hvor kan man bedre håpe på å forstå sosiale transgresjoner og kompleksiteten i klassebasert utvikling, enn i Namibia, verdens siste koloni? spør Winterfeldt og Namupala, før de avslutter: - Her lever vi motsetningene i vårt daglige akademiske og individuelle liv. For en sosiolog er det en kontinuerlig erfaring fra felten.

Mette.Lovgren@hio.no

Politisk korrekt forskning? Et skråblikk.

Av: Helga Eggebo

Er sosiologar redde for å være politisk ukorrekte? Er det blitt politisk korrekt å vera politisk ukorrekt?

Metoden eg har nytta meg av i min søken etter sanning om desse spørsmåla er den breitt utprøvde, anerkjente, etterprøvbare, etterrettelege, objektive og etisk forsvarlege metoden "søk i google".

Det første inntrykket eg dannar meg etter ein gjennomgang av datamaterialet er kaotisk. Orda "politisk korrekt" og "politisk ukorrekt" dukkar opp i mange samanhengar. Alt i frå diskusjonar om utbygginga av Gardermoen flyplass, til diskusjonar om innvandringspolitikk, likestilling- og kjønnsforskning, eller kosthaldsdebattar og diskusjonar om legalisering av narkotika, eller til debattar om oppdragsforskning, forskingsetiske retningslinjer, universitets- og forskingspolitikk. Spesielt mange treff er relatert til TV-serien *Hjernevask*.

Ut ifrå tekstane framstår det altså ofte som fullstendig uklart kva omgrepa "politisk korrekt" og "politisk ukorrekt" refererer til, kva dei betyr. Her er det nødvendig å koma fram til ein konsis definisjon av sentrale omgrep for eg kan arbeida vidare med analysen. Wikipedia, folkets eiga kjelde til sanning og kunnskap, kan heldigvis hjelpe meg her. Politisk korrekt har to tydingar:

Politisk korrekt i positiv forstand

Politisk korrekt, gjerne forkorta til PK, er eit omgrep som viser til "språk, idear, politikk og oppførsel som er minst mogleg nedsettande, fornærmande eller diskriminerande overfor til

dømes kvinner, seksuelle minoritetar, religiøse minoritetar, personar med funksjonsnedsetting, etniske minoritetsgrupper og så vidare".

Til dømes er det ikkje politisk korrekt å kalla personar med down syndrom for "mongo". Mongo kjem i frå mongoloid, som igjen er uleda frå den raseteoretiske kategorien "den mongloide rase", tidlegare brukt om folkeslag frå Aust-Asia. Ordet mongo sett likskapssteikn mellom Downs syndrom og "lågareståande rasar", og er dermed nedsettande, fornærmande og diskriminerande overfor to grupper i ein sleng. Mindre PK blir det vel ikkje.

Ut ifrå ein slik definisjon av politisk korrekt, altså eit påbod om eller i alle fall ønske om å ikkje vera nedsettande, fornærmande eller diskriminerande, er det vanskelig å sjå at det skal vera noko gale i å vera politisk korrekt. Forsking bør unngå nedsettande, fornærmande eller diskriminerande omgrep av omsyn til vit-skapelege ideal som upartiskheit, objektivitet og etisk forsvarleg forskning. Forsking som stigmatiserer og diskriminerer enkelte grupper kan neppe seiast å vera upartisk og objektiv. Nedsettande skildringar er partiske og subjektive.

Førebels konklusjon: politisk korrekt er noko positivt og bra, både for forskinga, for politikken og ikkje minst for mellommenneskelege relasjonar.

Politisk korrekt i negativ forstand

La meg så gå vidare til den andre punktet i definisjonen av "politisk korrekt": I daglegtalet blir omgrepet "politisk korrekt" først og fremst brukt som ein nedsettande nemning på andre, medan "politisk ukorrekt" blir brukt som

«Til dømes er det ikkje politisk korrekt å kalla personar med Downs syndrom for "mongo"»

implisitt positiv skildring av ein sjølv. Og Googlesøket gjev mange døme på nettopp ein slik bruk. Politisk korrekt er noko ein skuldar andre for å vera. I same slengen skuldar ein gjerne dei same personane for å vera venstreorienterte, ukritiske, elitistiske, moralistiske og ikkje minst: på kollisjonskurs med sanninga. Dei som framhever seg sjølv om politisk korrekte er derimot forsvararane av den reine og plettfrie sanninga. Dei som legger fakta på bordet. Dei som tør å seia ting slik dei eigentleg er.

Som sagt dukkar ordet politisk korrekt ofte opp i debattar om innvandring og integrering. Inger Lise Lien er ein norsk migrasjonsforskar som har kritisert forskinga på innvandring for å vera politisk korrekt. Om seg sjølv seier ho: "Min jobb er ikke å fremstå som et godt menneske. Min jobb er å være en god forsker og skrive sannferdig om det jeg ser". Marianne Gullestad, ein annan norsk migrasjonsforskar, som og har kritisert migrasjonforskinga, hevder på den andre sida: "Kritikk av innvandrere er den senere tiden nærmest blitt politisk korrekt".

I denne debatten, som foregikk på forskning.no, kritiserer begge det dei meiner er "politisk korrekt" og begge hevder implisitt at dei sjølv ikkje er politisk korrekte, men snarare slår eit slag for sanninga. Medan Lien meiner at det politisk korrekte er å vera positiv til innvandrarakar, meiner Gullestad at det politisk korrekte er å kritisera innvandrarakar.

Honest thinking?

For å oppsummere så langt kan ein slå fast at politisk korrekt er dette noko positivt, jamfør den første definisjonen. Den andre definisjonen gjer politisk korrekt til ei nedsettande nemning som kan brukast om det aller meste i så godt som alle samanhengar. Politisk korrekt har to motstridande normative tydingar; ein positiv og ein negativ. Samstundes er merkelappen substansielt sett tom og kan brukast om alt og alle. Merkelappen politisk korrekt blir derfor både tvitydig og meiningslaus.

Eller? Med utgangspunkt i google-metoden har eg gjort ei nærmare undersøking av kva

samanhengar nemninga politisk korrekt blir brukt som retorisk grep. I to samanhengar er det spesielt vanleg at folk skuldar kvarandre for å vera politisk korrekte: I diskusjonar om kjønn, likestilling og feminisme, og i diskusjonar om innvandring og integrering. Det finst mange døme og googlesøket viser politisk korrekt blir flittig brukt som ein nedsettande merkelapp på nettstader som Human Right Service, Honest-thinking.no, Det Liberale Folkeparti, Sannhistorie.net osv.

Eit døme er innlegget til Per Anton Rønningen skrive på sidene til Det Liberale Folkepartiet 13. februar 2004. I innlegget kommenterer han funna frå ei doktorgradsavhandling som viser at gutar med andre generasjons innvandringsbakgrunn oftare er deprimerte enn andre norske gutar: "Jeg sitter måpende tilbake. Hva i all verden er dette ?? Er dette noe å skrive doktoravhandling om? Viss man kan konstatere dette, er spørsmålet: Jaha, men hva så? Å jo, vi må finne opp noen velferdsordninger for deprimerte innvandrergrutter! Kanskje offentlig ansatte støttekontakter? Faste kontorer spesielt opprettet for dem? (...) Jeg tror dette viser noe av forflatingen og banaliseringen inne samfunnsfagene i Norge. (...) At samfunnsfagene er fullstendig infisert av venstresiden er jeg ikke i tvil om. Det vi her ser er vitenskapelig irrelevant, men politisk korrekt venstreside-“forskning”".

Dette og liknande innlegg gjer det freistande å konkludera med at dei som skuldar andre for å vera politisk korrekte og sjølv hevder å vera "politisk ukorrekte" neste alltid er rasistar og/eller sjåvinnistar viss budskap er at kvinners, innvandrarars og urbefolkningars underlegenheit er eit ubestridelig faktum, og at den nakne sanninga er at innvandrarar berre skaper problem og burde hindras i å koma til Noreg. Vidare at kvinner ikkje kan lukeparkera og derfor eignar seg best, og har mest lyst til, å vera heime og føda born og jobba deltid i underbetalte omsorgsykker. Og at dei likevel er dei som sitter på makta fordi dei kan velja kva menn dei vil

ligga med.

Etisk eller objektiv forskning?

Men er det egentleg så enkelt? Dersom det berre var meir eller mindre rasistiske nettstader og bloggarar som var kritiske til det politisk korrekte", så hadde det neppe vore noko poeng i å ta opp spørsmålet på sosiologistudentanes fagkritisk dag. Min analyse er at den nedsettande merkelappen "politisk korrekt" er eit mykje brukt og ganske effektivt retorisk virkemiddel i den norske offentlegheita nettopp fordi spørsmålet om politisk korrektheit rører ved nokre sentrale og interessante problemstillingar.

For dersom ønsket om å ikkje tråkka folk på tærne, som ligg i den første og positive definisjonen av politisk korrekt, kjem i konflikt med ønsket om å finna ut og seia det som er sant, slik den andre definisjonen av politisk korrektheit refererer til, kva då? Kan me tenkja oss situasjonar der etikk står i motsetnad til sanning? Og korleis skal ein då vekta desse to verdiane opp mot kvarandre? Dette er eit interessant og viktig spørsmål i forskinga.

Nettopp dette spørsmålet er temaet for ein diskusjon mellom Roger Strand og Kristian Gundersen, presentert i *Morgenbladet* i etterkant av at Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi la fram sine etiske retningslinjer i 2011. Desse retningslinjene slår fast at "forskningen skal være i overensstemmelse med menneskerettighetene, med bærekraftig utvikling og respekt for miljøet, skal bidra til fred og større global rettferdighet, og ta del i demokratisk utvikling".

Roger Strand forsvarer retningslinjene og hevdar at "vitenskapen eksisterer ikke bak en ren og ubesudlet demarkasjonslinje mot resten av samfunnet. Forskning produserer ikke bare sannhet, (...) den også er med på å forandre verden. (...) Når dette er et faktum, må vi komme oss videre fra tesen om verdinøytralitet. Vi har et objektivt samfunnsansvar, og kan ikke unnså oss dette noe mer enn andre sektorer kan".

Kristian Gundersen på den andre sida opprettholder idealet om verdinøytralitet. Han seier han er for berekraftig utvikling og menneskerettar, men meiner at "det grunnleggende kravet til forskning må være kompromissløst å fremme sannhet" og at dei etiske retningslinjene "i altfor stor grad en liste med gode politiske forsetter". Etiske retningslinjer for forskning bør nøyte seg med å sette grenser for vitenskapelig adferd".

Konklusjon og vidare forskning

For å seia det på ein annan måte: Kva som er politisk korrekt i dag og kva som ikkje er det, og korleis forskarar skal forholde seg til det politisk korrekte, er kanskje ikkje eit spesielt interessant spørsmål i seg sjølv, fordi det berre er ein variant av, og berre tilsynelatande meir elegant og interessant enn, diskusjonar av typen: "Du er dum". "Nei, du er dum". "Det er du som er dum!". "Nei, eg sa jo at det er DU som er dum!!!". Og så vidare.

Spørsmål om forholdet mellom etikk og sanning, eller politikk og sanning, og kor vidt desse verdiane står i motsetnad til kvarandre – slik debatten mellom Strand og Gundersen inviterer til – er derimot ein relevant og interessant diskusjon. Det analysane i alle fall syner er at det trengs meir forskning på dette feltet. Og eg vil understreka at dette er ein heilt objektiv og verdinøytral konklusjon som eg trekk utelukkande på bakgrunn av data, og som ikkje har noko som helst med å gjera at eg tilfeldigvis treng meir lønnsmidlar og kunne tenkja meg å forska på dette.

helga.eggebo@sos.uib.no

Sosiologer i mediene

Av: Kine Paulsen

- Man vil gjøre så mye spesielt på fritiden. Vi skal på spa, reise, oppleve, trene og gå lange skiløp. For å få tid til opplevelsene dropper man å rake løv, vaske bil og stryke skjorter. Bildekkene sender vi på hotell og syklene får dusje på verksted.

Sosiolog Ragnhild Brusdal, Fædrelandsvennen 20.04.11

Forrige fredag gikk jeg for første gang natteravn i Oslos gater. Som alle andre var jeg rasende på overgriperne som

har skapt frykt blant kvinner, og jeg ville bidra til å gjøre gatene litt tryggere.

Sosiolog Bjørnar Moxnes, Dagsavisen 15.04.11

Basketballforbundet har ansatt sosiolog Hanne Sogn som ny generalsekretær og ligger nå på likestillingstoppen med hele to kvinner i ledelsen.

Aftenposten 12.04.11

- For å opprettholde seertallene må man gå lenger og len-

ger. Nå er det riktignok ikke så mye lenger å gå før man havner over i pornobransjen.

Sosiolog Paul Bjerke, VG 09.04.11

Sosiolog Reidar Almås ble utnevnt til Ridder 1. klasse av Den Kongelige Norske St. Olavs Orden.

Trønderbladet 02.04.11

- Realityseriene produserer kjendiser som har som sin eneste kvalitet at de vil gi slipp på alt privatliv, også seksuelt. I serier som Paradise Hotel ser man hvor lett det er å bli kjent. Også får man et slags inntrykk av at de lever et glamorøst kjendisliv. I virkeligheten får de verken betalt for å stille opp nakne i manneblader eller for å være med på tv.

Sosiolog Hanna Helseth, Dagbladet 28.03.11

Ungdomsmagasiner og tv-programmer med sterkt fokus på mat, sunnhet, helse og veltrente kropper påvirker de unge. Forebygging av helseplager er den største motivasjonsfaktoren, etterfulgt av ønsket om å unngå overvekt/fedme, og et attraktivt utseende

Sosiolog Annechen Bahr Bugge, Dagbladet 24.03.11

Nøkkelhullmerket gjør statens egne kostholdsråd til latter
Sosiolog Kjetil Rollnes, Aftenposten 12.03.11

Kanskje skryter vi på oss like mye aktivitet i snøen som vi gjør i sengen? Det mener i alle fall

Sosiolog Andreas Hompland, Vårt Land 18.03.11

Hvor lenge skal egentlig kvinner betraktes som og bli behandlet som annenrangs mennesker? Er kvinnene nødt til å la seg kjønnsoperere til menn for at dette skal ta slutt?

Vally Vegge, Telemarksavisa 12.03.11

- Foreldrene mine sa jeg skulle begynne på universitetet. Ingen sa når jeg skulle slutte sier Professor Pål Kraft som er odontolog, sosiolog, psykolog og har studert økonomi på si.

Dagens Næringsliv, 05.03.11

En helvetes forfatter fyller 50 år! Forfatter og sosiolog Lars Ove Seljestad kom inn i norsk litteratur med et helvetes trykk i debutboka «Blind» i 2005. I et intervju med Aftenposten sa han at hvis Ari Behn var den nye vinen, var han det nye brennevinet.

Klassekampen, 04.03.11

Et forskningsfelt til besvær

Anja Sletteland, Foto: UiO

Sosiologer vil ikke kalle seg kjønnsforskere. Heldigvis.

De fleste samfunnsvitenskapelige institutter ved alle landets universiteter og høyskoler holder på med det. SSB driver med det. Og Handelshøgskolen. Og

Bl. FAFO. NOVA. ISF. KIFO. PRIO. Kjønnsforskning har i løpet av de siste tiårene utviklet seg til et av Norges bredeste samfunnsfag. Hvis det gir mening å kalle det for kjønnsforskning, da. Handler det ikke stort sett om kvinner? Det forskes på kvinner og arbeidsliv, kvinner og politikk, kvinner og seksualitet, kvinner og sivilsamfunn og kvinner og religion. Det finnes imponerende mye kunnskap om hva slags utfordringer kvinner må hamle opp med i en mannsdominert verden. Og det er fortsatt mye å ta tak i.

Men det å knytte et helt forskningsfelt til et forhåndsbestemt subjekt er ikke bare uproblematisk. Er det bare kvinner som møter glasstaket i arbeidslivet? Er det bare kvinner som sliter med å ta ordet i forsamlinger? Som skvises i tidsklemma? Eller utsettes for usunne kroppsidealer? Som lever i frykt for vold? Nei, det er ikke det. Gjennom kjønnsforskningen har kvinner fått et språk og en arena for å diskutere og forstå sine egne utfordringer på et strukturelt nivå. Menn som sliter med de samme problemene, derimot, har ikke en like legitim plass i diskusjonen. Menns utfordringer blir ofte oversett eller henvist til individuelle forklaringer uten noen klare løsninger.

Forskning i seg selv endrer ikke verden. Men samlet sett kan et forskningsfelt bidra til å definere hvilke problemer man har legitim grunn til å klage på, og hvem som har rett til hjelp og beskyttelse. Kjønnsforskningens problem er ikke forskningen i seg selv, men at hele forskningsfeltet assosieres med feminisme og kvinners likestilling, snarere enn en samfunnsanalyse med bred forklaringskraft på individets utfordringer. Det ensidige fokuset på kvinner har bidratt til å *brande* kjønnsforskning-

gens begreper som en del av "kvinnesaken". Universelle begreper knyttet til makt og avmakt, fremmedgjøring, frykt, frigjøring og deltakelse knyttes så nært til det kvinnelige subjektet, at de gjøres utilgjengelige for å beskrive menns erfaringer.

En alvorlig konsekvens av det ensidige fokuset på kvinner er at det bidrar til å skape en forestilling om at kvinner med statens velsignelse stikker av med alle fordelene i samfunnet, mens menn blir sittende igjen som tapere. Et vanlig argument for likestilling er at det ikke bare gagnar kvinner, men også menn – hvis de bare kan innse det selv. Problemet er at svært mange menn slett ikke oppfatter det slik, men snarere tenker at kvinners og menns livsvilkår og makt eksisterer i et nullsumspill. Der kvinner tar plass på flere og flere domener, ser mange menn sin posisjon som truet. Innen idretten, politikken, organisasjonslivet og deler av næringslivet har den uformelle motstanden mot kvinner økt i takt med den formelle likestillingen. Er det noe som ikke tjener likestillingen, er det om fokuset på kvinners utfordringer og muligheter oppfattes som ledd i en organisert kjønnskrig.

Vårens debatt om hvorfor sosiologer ikke vil kalle seg kjønnsforskere er betimelig. Men det er ikke forskningens merkelapp det handler om. I stedet for å diskutere hvilke forskningsfelt man vil assosieres med, burde sosiologer heller formulere sine egne forskningsspørsmål annerledes. Hvorfor skal sosiologer ta kjønnsvariabelen for gitt? Er det avmakt i arbeidslivet man vil forske på, burde det være et åpent spørsmål hvem som rammes. Det er på tide kunnskapen om kvinners makt og avmakt, utfordringer og løsninger, får slippe fri fra størkede kjønns kategorier. Det er tross alt vår.

a.b.sletteland@sosgeo.uio.no

Anja Sletteland (UiO), Johan Fredrik Rye (NTNU), Kjetil Lundberg (UiB) og Brynhild Granås (UiT)

veksler på å skrive baksidekommentarer i *Sosiolognyt*.
